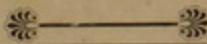

ԵՐԱՐՍՆԱԾԱՐՁ

ՊԱՏԿԵՐԸՆՉԱՐԴԻ ԵՄԱՅԹԵՐԹ

Ա. ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 5

1911 ՅՈՒՆԻ

ԱՍԱՑՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴՐԱՄՑԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐԻ, Խրբմեան Հայֆիլի այս
գեղեցիկ գործը, հրատարակուեցաւ Գլբձ-
եան գրատան կողմէ՝ Հայրիկին լուսա-
նկարով և Օննիկ Արդուման մաքար տ-
պագրութիւնմբ: Հասարը կը կազմէ «Հոյ
Գրականութեան» Մատենագարանին Ա-
ռաջին թիւր և կը բազկանաց 200ի մօտ
էջերէ: Կեզրոնատեղին է Գլբձեան գրա-
տան, Զաքմաքճրար: Զեռքէ հասր և
զբուշ:

ԲԻՒԹԱՆԻԾԻ, Իզմիարնահանգին գաւառա-
թերթը, որ ցարդ կը հրատարակուէր Իզ-
միթ, փոխադրուած է Ասարազար, որ
կը հրատարակուի երթառարզ և կարող
ուժերով: Տարեկան բամենեգինն է 20
զբուշ: Հասցէ Բիւթանիա, Ասարազար:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՊՈՐՏԱԿԱՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Հե-
ղինակ Մածինի, իսապերէնէ թարգմա-
նեց Յ. Վ. Ալլանեան: Առաջին հրատա-
րակութիւն «Աշխատանք»ի մատենաշա-
րին: Տպագրութիւն Քէշիշեան, իպրիր,
1911: Գին 2 զբուշ: Կեզրոնատեղի
թոքաձեան գրատան, իզմիր:

ՅԱԲԱՋ: Երզրումի գուառամիջերթը և Հայ
գաւառական թերթերուն լուսագոյնը, որ
ցարդ կը հրատարակուէր շարաթիր երկու
անգամ, ներկայ ամիսին սկսեալ սիստ
հրատարակուի շարաթիր երիք անգամ
երեսարթի, հինգչարթի և շարաթ օրերը,
և և ուժեղ: Տարեկան բամ-
0 զբուշ, վեցամսաց 25 զբու-
շ: ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆԿԵ-
ԿԱՐԵԲՐԻ, պատկերազարդ
մասամբութիւն՝ Պ. Լեւոն
առանութիւն, Գրեց Երուանդ

Մեսիանան, Կ. Պոլս, 1911: Գին 2
զբուշ: Հեղինակին հասցէն է Բարիզ,
Բիւ Լամաքիէս, թիւ 10:

ԲԱՐԵԿԱՄՄ ՃՇՄԱՐԻՑ ՅԱԱԱԶԴԻՄՈՒ-
ԹԵԱՆՆ.— Գիրք լնմերցանութեան մայ-
րիս և օրիորդներու գասազիքք առ-
անին անտեսութեան: Գրեց Արմաւենի
Ժամկոչեան: Տպագրութիւն Սանձազձ-
եան, 1911, Կ. Պոլս: Գին 6 զբուշ:

ԵԽՆԱՅՈՒՆ ԵՐԵԲ, Վեզ Գրանտական մեծ
յեղափոխութեան շրջանէն, գրեց՝ վիք-
թօր Հվակո, Թարգմանիչ Ս. Չ., Ս-
ուաջին հասոր՝ զին 6 զբուշ: Տպագ-
րութիւն Նշան Պապիկեան: Է. Հրա-
տարակութիւնն կիւթէնպէրի՝ մատե-
նաշարի:

ԼՈՒՄԱՅԵՐ, այրբենարան, Ստ. Լիսիցեանի,
Յովհ, Թումանեանի և Լե. Սեղոսեանի
ինամբով պատրաստուած՝ աննախին-
թացօրէն գիւրուացց և մանկավարժա-
կան գրաւթեամբ, 90 սուտիկներով և
գեղագրութեան վարժութիւններով: Գին
100 փարա: Հրատարակութիւնն Արծիւ
Ժողովրդական գրավաճառանոցի:

ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՀԻՃԻ, Կամ Ազգային
պատրիարքարանի կատակերգութիւնը,
քօմէտի 4 արար, գրեց Հիմէն Ք., Գին
3 զբուշ:

“ՄԱՐՄՆԱՄԱՐՁ,” ՆՈՒՐՈՂՆՆԵՐ

Պարոն Վահրամ Թոնպուխան
Մէկ ասրեկան “Մարմնամարդ” կը նուի-
րէ Պր. Զարեհ Պատուի, Ասարազար:
Պարոն Խաչիկ Բելթիկեան
Մէկ ասրեկան “Մարմնամարդ” կը նուի-
րէ Տէօրի-Եօլի Ազգային վարժարանին:

ԵԱՐԵՎԱՆԱՐՁ

ՊԱՏԿԵՐԱՉԱՐԴ ԵՐՍՅԱԹԵՐԹ

Ա. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 5

1911 ՅՈՒՆԻՍ

ՄԱՐՄԱՐԱՐՁԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Բայց ո՞ւր են մշակներ...:

Այդ աղաղակն է որ մեզ սկսեր է հասնիլ առեն կործեն, արտարձաններն ըէ գաւառական կերպներներ, դպրոցներէ ըէ ակումբներէ:

Դուք որ, կ'աղաղակն մեզի, ոոր դաշտեր ո ոոր հորիզոններ բացիք հայ հասարակութեան առջեւ՝ մարմարակերպութեան մասին սեր եւ փափաք ծեցների անոր մեջ, հրանելեցէք, մշակներ այ հայրացքեց մեզ՝ որպէսզի կարենան պէս եղածին պէս ընթանալ ձեր հրահրած ձաւերէն:

Ու մենիք, ահա, սիստուած ենի խորհիք:

Մարմարակերպութեան մասին հայ երիտասարդութեան մեջ յանձնող խանդախոս հետարբութեան առջեւ, ահա մենիք, անզատ մըն այ, մեր հարկադրիչ պարտականութեան զիսակ, սիստուած ենի խորհիք:

Անշոշ մեզի համար վարձարմութեան հաւասար բան մըն է, երբ երիտասարդներ մեր օձիքն էու գան կապչի՝ խնդրելու եւ պահանջելու համար ինչ որ արդեն մեր պարտականութիւնն է, մեզմէ ոգելու անեն բարորակն աշակուրիսն որպէսզի կարենան մեր իսկ թերարած ձաւերէն ընթանալ, մեզմէ միջոցներ պահանջելու՝ որպէսզի կանգ յանձն ինչ որ ճամփաց հանեցին մենիք, որպէսզի յնունիք ինչ որ ծեցոցին մենիք:

Ու արդեօֆ մենիք պիտի ոգեինիք որ կանգ առներ:

Երբ, սյասէն հետքնետ ընթանուր քննոյր ունեցող անհրաժեշտութեան առջեւ, կուզան մեզմէ մշակներ ոգելու, ուսուցիչ ոգելու, մենիք շատ բա զիսնենիք ըէ զոհացում ասդ առկային շատ դժուար է մեզ համար, որովհետեւ յունինիք այդ ողբութեամբ պարասուած ուսուցիներ որպէսզի կարենացին ինչ շատ մրու ասդ մարմարակերպութեան զործին:

Դաս ուսուցիչներ ունին, թեզուներու մասնագետներ, փիլիսոփայուրեան սօփորներ, ժերախնագետներ ու հայագետներ, երաշշապետներ եւ ժիրացուներ, պատուիիներ եւ բաժեսորներ: Սակայն ուսուցիչներու այս բանակին մեջ բանի համար ցոյց ասդ մարմարուրուրեան ուսուցիչներ՝ որոնք կարենային հայ երիտասարդուրեան վասանումնեն եւ փանցումն դեմ պատուար կանգնիդ:

Սակայն դժուուրին հարցերու առջեւ ձեռնածագ ու երազուն մեայ ձեւար մարդու զործ է, ու մենին, զոհորին մեր կամքին, ձեւարներ ըլլալ յեն ուղեր: Ու հայ, մեր պարտախնուրինն է որ ծնունդ կ'առնէ:

Արդարեւ, մեր ուժունեան վրան ծանրացող պարտերուն զիսակ, մենին շաս պիտի խորհին դեռ՝ որպեսզի սկսած զործերնիս ոչ թէ կանգ չառնէ, այս որպեսզի նոյն իսկ պանդաղ չերքաց: Ու այս բանին համար մեզ հարկաւոր են զործակիցներ, որոնք Պոլիս թէ Գաւառներու մեջ կարենային խորհուրդ ու ձամբաց ցոյց ասդ նորահաս սերունդին, եւ այդ զործակիցներն էն շաս ֆիլ ունին, առա դ:

Իբր առաջին միջոց մեր ձեռնաւրին յաջորդուրեան մարմարուրզական դասընթաց բացին մեր թերքին մեջ, մասնաւորաբար շափանասներու եւ ինքնուներու համար յետոյ, սկսած ենի խոսի խաղերու եւ սրուներու օրենքներու վրայ՝ մասնաւորաբար ակունքներու եւ միուրիններու համար ու ներկայ թիւով ձեռնաւրին դպրոցական մարմարուրզն այ իբր ուղեցոյց վարժարաններու:

Սակայն, հանողուած ըլլարով որ այդ ծրագիրն այ առանց ուսուցիչներու օճանակուրեան չի կրնար գրուս եղել՝ մենին նկատի պիտի առնենի ուսուցիչի մասն այ: Այդ առրիս, դպրոցական դասընթացին մեջ, հետզինեան պիտի խոսին ուսուցիչներու դասաւանդան մասին:

Բայց այդ այ բանական չի:

Ամեննեն աւելի բուռն մարմարուրզի ուսուցիչներ են պես, — ու այդ պահանջն է որ սկսած է ժերայ ամեն կողմէ: Իսկ մենին այդ պահանջն զոհացում անցոր դարձնան կ'ողենի խորհի:

Միւս կողմէ, ներսերով որ այդ ասպարեզին փափառողներ այ բազմարի են, ովեցին վերին արմասին դարձնան սանիդ, եւ մասնած ենի յառաջիկային սկսի մարմարուրզական դասախոսուրիններու կազմակերպուրեան մասնաւորացին մարմարուրզի ուսուցիչներ պատրաստելու նպատակով:

Ասկէ մեկ բանի տարի առաջ, զոյցէ պիտի խնդային ուսուցչական այդ ձիւդին պատրաստուող երիտասարդներու վրայ, սակայն սյուոր, խանդավառուրեանք է որ պիտի ընդունուին անոնի: Ու այս, մեր կարծիքով, պատիկ յանացիւորին չի:

Ու մինչդեռ մենին մեր ծրագրած դասախոսուրեանց կազմակերպուրեանը պիտի գրադին, համելի էր մեզ համար զիտնալ թէ ո՞րիսն երիտասարդ ունին այդ ասպարեզին ցանկացող:

Ճանապարհնենիս երկու է դեռ, զոնէ պես եղած վասանուրեանք շարունակենի ընթանալ:

ԲՆԱԽՈՍԱԿԱՆ-ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ե 4

ԱՆՇՈՅ ԿԻՐԱԾԱԾԻԹԻՒՆԻՑ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՄԵջ

Ս Ն Ռ Կ Ն Դ

Ֆրանսական la Revue հանդէսին 1909 Յունուար 1ի թիւնը մեջ հրատարակուած Dr. Guelphի մէկ հետաքրքրաշարժ յօդուածին համամատ երկարածու կամ յաճախ կրիստուած ծամբ առնէն ազդեցիկ միջացներին մէկն է մարմանին մէջէն գուրս վանկու վաճառքաւոր կամ անօդուան նիւթերը: Բայց Dr. Guelphի, իր չառապաված մեթոսը, հիմուած բարձմաթիւ փորձերու վրայ, զարկ է նոյն իսկ այն անպատճութենէն որ ամէն մարդու մաքին սփախ նիերկա բանար հարկաւորապէս, այն է անօթութենէն: Անօթութիւնը՝ կըսէ ան, գործարանաւորութեան կորուսաները դարմանելու սլէքին արաւայատութիւնը չէ: Պարզապէս ճիշն է գործարանաւորութեան որ նկուած է մարտողական գործարաններուն նեխութեն և թունաւորութեն: Եղագացութիւնը կը գուշակէք: Եթէ անօթի էք, փոխանակ տակու, մաքրողական առէք:

Չգիտեմ թէ գիտական աշխարհը ի՞նչ կը խորի այս հետաքրքրաշարժ գիւտին վրայ որ ընկերացին շատ սլէնելու անհատացնելու կոչուած է, թէ մրւս կոզմէն անիկա սպատառ սփախ ըլլար որ մարդկանիւնը կրանցնէր գործունէւթեան և յառաջդիմութեան ամնէն գլխաւոր խրթանելուն մէկը: Մնաց որ առաջին անդամը չէ որ գիտակիւնը կ'զրադի անօրութիւն կրչուած և ցորդ չըացարուած հարցով: Կարգացէք, օրինակի համար Charles Richetի հրատարակած Dictionnaire de physiologieն մեջ Faim յօդուածը և

սփախ համոզուիք թէ որքան կնձռուս երեսիթ մէն է անօթութիւնը: Բայց մէնք որ գիտական հարցերու տևական ուսումնասիրութեամբ հաս զրադեցու նպաստկ չանփնք, մէկ կողմէ կը թողունք անօթութեան բնախոսական-հոգեբանական նրբին ուսումնասիրութիւնը, և կանգ կ'առնենք, զոր օրինակ, Աղանդէ Հօլի ոս խորհրդածութեան վրայ թէ «Եթէ խորը քանի ուղեղը, և մտածումք թերեւս մարտողական սպաշտու մ'ունի»: Այս խորհրդածութիւնը մէկ ասարքեր ձեւն է Քլու Պէսնարի ծանօթ առածին թէ «Կեանքը սահղծագործութիւն և ման է միանգամանք»: Հարկ չկայ որ հոս բացարարի թէ ինչպէս ապրելով կը մաշնիք ամէն վայրիկան, և թէ մատնունելու են որ իրենց մեջ պահած chlorophyleով մեզ սփափ առն այն տարութիւնը և այն ոյժը զոր կը կրանցնենք ամէն վայրկան: Ինչ որ սփափ է մասնանշել հոս, սա իրազութիւնն է թէ երախային մարմնուն մակերեւութիւնն ասպածութիւնը, բազդ ասումակը իր ծանրութեան, շատ աւելի մնաց ըլլարով քան չափահասինը, մանուկին մարմնն աւելի շատ կը պազի քան չափահասինը, և հետեւարար մանուկը այնպիսի մասնդի սփափ անի որ տաքութիւն տաց իրեն: Այս մասնդին է կաթը, և փոթանք աւելինել, ինչ կաթը, որ միայն կը պարագանել սփափ եղածին չափ—ոչ չափազանց ոչ անբաւական—albuminoօide նիւ-

թեր, ճարպ և շաքար, թողունք որ ուշը՝ պատճառներով որ կամ կաթը միայն կր պատշաճի երախային առաջութեան։ Միւս կողմէն երախային մեքենական աշխատութեանը անհան բան մը ըլլալով, շատ պէտք չունի աճնապահ մատնզի որ ոյժ տաց իրեն։ Այս համառօս բացասարաթեանը կր հանեի սա սորզ կանոնը թէ՝ մատնզին քանակը և որակը կր տարրելով ի մէջ ացաց, տարրիքին և ապրելու կերպին համեմատ։

Մատնզներու այս զուտ բնախօսական կողմը պարզելի վերջ պէտք չունիմ, կարծեամբ բացարձուութէ որքան մնձ է կարեւորութիւնը մատնզին հոգեկան կեանքին համար, փորձերը ցաց տուած ըլլալով թէ ամէնէն մեծզի, ամէնէն ծանր, ամէնէն բարձրահասակ, ամէնէն ուժեղ աշակերտներն են, ընդհանրապէս, ամէնէն յառաջադէմները։ Խողբայն այս կողմը բացայցած է, և դաստիարակու իր տրամադրութեան առկ ունեցած միջոցները ի գործ պիտի զնէ որպէսպի իր աշակերտները ազէկ մնանին։ Բայց խողիրը ունի ուրիշ կողմ մը, որ նուազ բացայցաւ է, այն է թէ՝ ո՞ր տեսակ մատնզը— մի՞ս թէ բանջարեղին—ամէնէն աւելի նպասառաւոր է առաջութեան։

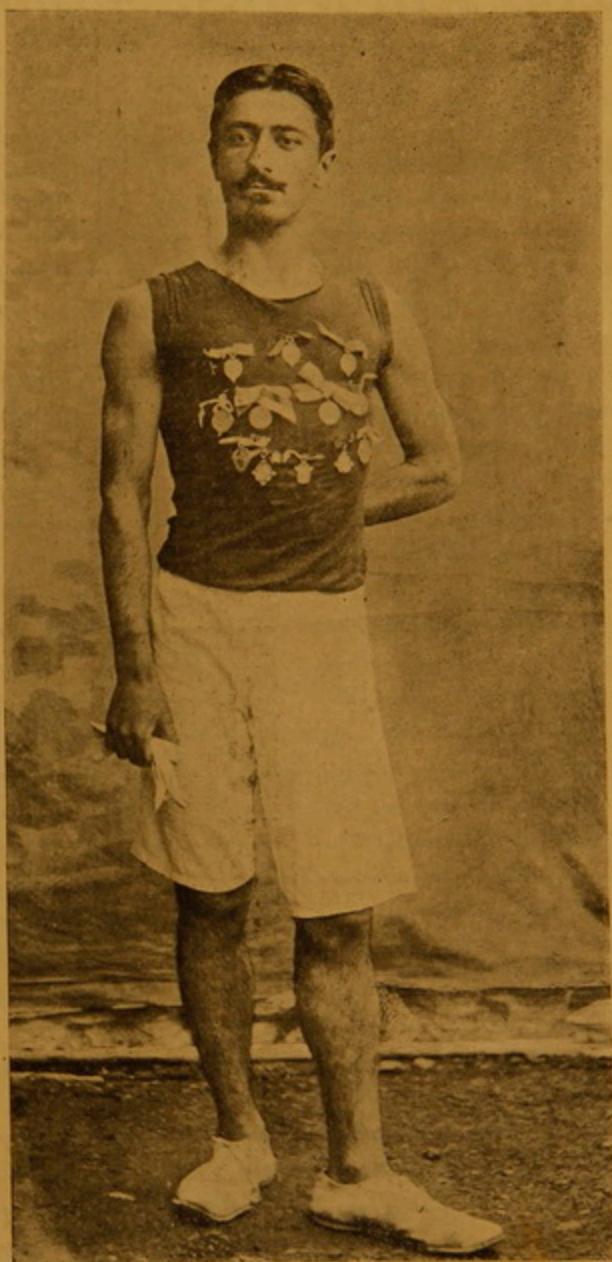
Հեղինակները համաձայն չեն այս հարցի մասին, թէեւ կը թուի թէ աւելի միւտում կայ դէպի բուսակերութիւնը քան մասկերութիւն։ Ժենէին համազարանի բրօֆէսէօրներէն էմիլ եռնկ կը խորհի թէ պատշաճ է մարդուս մատնզին մէկ հինգերորդ մասը կենդանական թագաւորութեանը (միս, կաթ, կարագ, պանիր) առնել, իսկ չորս հինգերորդը բուսական թագաւորութեանը (հաց, բանջարեղին, գետնախնձոր, շաքար, պատուղ)։

Իսկ ինպիրը ա՛լ աւելի կը կնճռուի երբ գիսնալ ուղենք թէ մի՞սը թէ բայսը ամէնէն աւելի նպասառաւոր է հոգեկան կեանքին։ «Նոր դպրոցները բուսական մնալառութեան նախապատութիւն տուած են։ Մէկ քանի տարի սուած է, Մոլլ Weissի շահնկան ուսումնասիրութիւն մը

կատարեց այս հարցի մասին։ Ահա անոր ամփափումը։

Մատնզը իր նիւթովր միայն չէ որ կազմէ գործարանաւորութեան վրայ, այլ նաև իր սաւած բերած գրգռութեամբ, և մատնզին արտագրած գրգռումը կը փափոփի սասակութեան և տեւողութեան մուսնի մատնզին տեսակին համեմատ։ Մինչդեռ մուզէն մատնզներուն մարտզութիւնը արագ է, սասամաքսին մէջ մանաւանդ սահմանափակուած է և կ'արտադրէ բուռն և կարձասեւ գրգռումներ, բուսելին որ նունզներուն մարտզութիւնը՝ նուազ սասափիկ բայց աւելի երկարասեւ գրգռում մը առաջ կը բերէ։ Սրգ, գրգռումն ըլլալով պատճառն այն ոյժի աշխատութեան զոր մեզ կատաց մնունդը՝ անմիջապէս որ մեր շրմտունքին մօտեցնենք զայն, բուսական մուսնզը պիտի տայ աւելի երկարասեւ ազդում մը ոյժի քան մենցին մուսնզը։

Այս գարիկնէն որ գրգռումը կը նուազի և կ'անհետի, մեր հոգեկան կարողութիւնները, մանաւանդ մեր ուշագրաւթեան կարողութիւնը հետզհետէ կը տեսականաց և վերջապէս կ'անհետանաց։ Այս երեւոյթներէն ներելի է հետեւցնել թէ՝ բուսելին մուսնզներով մանազ տղան աւելի տեսական ուշագրաւթիւն մը պիտի ունենաց քան մսանող տղան աւելի համարաց մը սասակութիւնը կը թուին հասաւակ այս եղանակութիւնը։ Եսին խորհրդածութեան հետեւանքով, այն տղաք որ միսով կը մանանին պէտք է որ աւելի չուտ հասինան, բայց բուսելիններով սրնանուշ աղաք, աւելի երկարասեւ ուշագրաւթիւն մը պիտի ունենան և աւելի կատարեալ կերպով պիտի խերացնեն զասերը։ Դարձեալ բուսելիններով մանազ արգան աւելի հեղարարոց, աւելի չափաւոր պիտի ըլլայ քան միսով մանազը, իրաւ է թէ անշուշտ նուազ ձեռնարկով ոյժի պիտի սւնենաց, բայց մնագամ մը որ գործերու որոշում տայ, աւելի յաւսաւաւթիւն պիտի զնէ զորճին մէջ։ Աւելորդ է բուկ թէ Մոլլ Weissի այս խորհրդածութիւնները, որքան ալ ճշմարտանման թուին, գիտական մնձ արժէք չունին տակաւին։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մեկ մղոն եւ կես մղոն վազքի մեջ Պոլսոյ ըրբորին սեփականտեր,
Ռուպեր Գոլենի ուսանող եւ անդամ Արտաւագդ ակուճին:

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԻ

v.

Մ ի ջ ի ն դ Ա բ

Հոսմէական կայսրութեան անկումէն և առաքը ու միջին դարը բնորչող շրջանին սկզբնաւորութենէն առաջ ապրող զանազան ազգերաւն ֆիզիքական կրթութեան մասին տնհեցած գաղափարները ու մարդարքի ձեւերը մէկառմէկ քննել բաւական դժուար ու միենոյն առեն ալ անօգուտ պիտի ըլլար, որովհետեւ մեզի համար առանձին ունէ կարեւորութիւն չունին:

Ընդհանուր գիծերու մէջ կրնանք ըսել թէ աց օրերան պատերազմները ժողովուրդի մը ամենազլիսաւոր զբաղումներէն մէկը կը կազմէն ու անհասական ուժը և ճարպիկութիւնը մնձ դեր կատարելով՝ մարդիկ խաղաղութեան առեն ֆիզիքապէս մարդու պատերազմի կը պատրաստուէին:

Այդ պատճառներով յազմեանակը այն կորմն կը պատվանէր որ տեղի ուժով, աւելի ճարպիկ զինուորներ ուներ, ու փոխարձարար յազմուիդն ու ազգային ինքնորինութեան կրտսար բաժնն էր այն ազգերուն՝ որոնք իրենց կուռելու կարող մարդերը նուազ մարզած էին:

Գրեթէ մինչեւ Միջին Դար այս եղած է զոյութիւն ունեցաղ ազգերաւն մարմնակրթութեան մասին լամանումը, այն է ուժավանդ՝ պատերազմի առեն պատրաստ զանուերու ու հայրենիքը պաշտպաններու համար, ուրին կրնանք ըսել թէ հայրենասիրութեան պայմաններէն մէկը ֆիզիքապէս ամէն պատահականութեանց պատրաստ զանուիդն էր:

Նոր կը սկսմէնք համոզուի թէ մարմնն ու հոգին իրարու թշնամներ չեն, բայց քրիստոնէութեան սկզբնական շրջաններուն

ձիշտ հակառակը կարծուած էր, մարմինը նկատուած էր անարժան ու անպէտ նիւթ մը որ պէտք չունէր ունէ ինամքի, հոգին և երինաւոր կեանքն էին կարեւոր, որուն կարենալ համելու համար պէտք էր ամէն անսակ զրկանքներով, ծոմապահութեամբ, ու կամաւոր տանջանքներով մարմինը կարեկի եղածին չսփի տիկարացնել:

Մենք այլևս այդպէս չենք խորհիր, բայց բաւական զարմանալի է որ այդպէս կը գործէնք. այս անդամ փոխանակ մարմինը արհամարհելով հոգին փրկել աշխատելու, մարմինը կ'արհամարհներն նկատի ունենալով միաքին զարգացումը, այսինքն փրկութիւնը որ նոյնքան ծալքահեղութիւն ու անկարելիութիւնն մնն է որքան միւսը, որովհետեւ այլևս զիտական աշխարհը զանոնք անքարելով կիրավով իրարու միացուած հաշակած է, ու չենք կրնար մէկը վերցնել՝ առանց միւսը խախտելու: Թարքիթիւս միջին գարու Գերմանացիներու մասին կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդելով, կ'ըսէ թէ «Հին Գերմանացիք խոչըր անդամներով նեղսիրս մարդիկ էին, ու չեն ուզեր քրանչնորով շահիլ այն բանը՝ զար կրնային արիւնով, այսինքն կոխով ունենալ. իրենց կուռեալ հակումները այնքան զարգացած էին որ երրեք ու եւ մասնաւոր կամ ընդհանուր գործի մը չեն ձեռնարիկիր առանց զինուած ըլլարու և չառ ու չառ անզամներ ալ գործի պատճառաւ սկսուած վէճեր արփենանեղութեամբ կը վերջանացին:»

Հին Գերմանացիներու զիտական մարդարքը կը բաղկանար Ուրարդութիւնէ, Ճիշ-

կարութենէ , սաստամներէ , լուգարէ , քար նետերէ , և զէնքի գործածութենէ , ու անմաք որ չէն կարող վերցիշեալ մարզանքները բաւականաչափ կերպով լու կառարեկ արտօնուած չէն զէնք կրեկու , որով զիւրին է եղասկացնել թէ կրիւներու ատեն անակնականերու չգարու ու զէնք կարենալ գործածեկու համար սիստեած էն մարդանքներ կառարեկ :

Կուբներու ատեն ափուող գժաւալութեններէն կիները անմասն չէն մնար , այն զիսաւոր սպասածառաւ որ գրեթէ մշշա իրենց ամուսններուն և զաւակներուն կ'ընկերանացին՝ զէսի կրիւք գաշտը , զանոնք քաջակերեկու , անոնց վերքերը գարմաներու , անոնց հետ յաղթական վերագանակու և կոմ անոնց զիւցաղնական մանովք մեռներու համար . ու միջին դարու մանրամասն սրամութեան մէջ հազուաղէպ չէ հանդիպիլ ամսպիսի կրիւներու նկարագրութեանց որոնց մէջ միայն կիներ կուռած են իրենց սպաննուած ամուսններուն վրէժը հաներու ու յաղթականներուն բիրս վարմանքին ու քահանացքին խաղաղիք չըլլարու համար :

Բայց հետզնեակ Գերմանացիներուն բարքելն ալ փոփոխումներու ենթարկուեցան՝ երբ Աւասապիսութիւնը իր բոլոր վեասակար կրոմելով երեան եկաւ : Գերմանացիք ալ ասովիճանաբար մարզանքի մասին իրենց ունեցած նախկին սէրը կորանցնել սկսան , ու եղածները նախկին մարզանքներու հետ բաղդասամամբ զէշ նմանութիւններ էն :

Միջին դարու Գերմանական ցեղերու մէջ ազնուականութեան ֆիզիքական կրթութեան սահմանուած մարզանքները անուրանալի է թէ իրենց ծագումը բաւն իսկ չին գերմանական մարզանքներուն կը պարագին , բայց այդ կրթութիւնն ալ միայն

աղնուապիսութեան սահմանաշնորհումը դարձաւ , ու իր կարգին հիմքը դրաւ Աւապիսութեան շնչանին :

Խաչալիութեանց ատեն Սապիսութիւնը իր զէնիթին հասած էր , ու մինչ մէկ կողմէն իր աւասապիսութեան հետ ունեցած կապերը հետզնեակ թուլցած էն , միւս կողմէն կրօնքին փարեկով անոր անունովք ու անոր համար աշխատիլ սկսան , ու եղան կրօնական անպատճոն պաշտօնեանիք և պաշտպաններ :

Սովիսութիւնը շատ բարձր նկատուած էր , ու այդ ափազսին ու պաշտօնին ձգապնիքը պարասաոր էն նախ լուացուիլ ու իրը անդուսութեան նշան համակ սպիսակ միրարկուի մը մէջ փաթթուած պատփի , ու երբ այլես պատրաստ էն ձեռնադրուերու ծամ կը բունէն , խստավանանք կ'ըլլացին , պատրագի ներկայ կը գանուեէն ու եթէ արտած հարցումներուն պատափանմակը զայցուցիչ թուեն՝ հազորդութիւն կ'առնէն ու կը ձեռնադրուէն : Այդ արարութուննց նախագահով կրօնականը նորունայ սապիսին զէնիթերը օրնելով իր իսկ ձեռքալի անոր վրայ կը կամսէր , ու ուսին երեք թիթե հարուած զարնելով կ'աւելցնէր . «Յանուան Սասուծոյ , Սուրբ Միքայէլի և Սուրբ Գէորգի գրեզ Ասպետ օծեցին , Այդիս սպիս էր :

Ասպետ մը ձեռնադրուած օրն իսկ պարտասոր էր երգումի ձեին տակ քանոր վեց խստառմներ ընել , որոնք բոլոր մարդ կացին սուաքինութեանց մէկ սահմափումն էն , բայց մասնաւորապէս պարտասոր էր առանձին ուշաղրութեամբ գործադրել հասեեալները . քաջութիւն , տիարներու պաշտպանութիւն , հաւասարմութիւն , կնամեծարութիւն , հեղութիւն և ծշմարտասպանութիւն իր բոլոր ձեերուն տակ :

Ազնուականներու զաւակները սոսնք ասպետ ըլլարու սահմանուած էն , իրենց փոքր սարգերին մէջ , եօթնին տամնքչորս , իրը կրթութիւն կը սասանացին փիզիքական նախապատրաստական փորձեր . ինչպէս ար-

գերբներու վրացէ ցատկել, վազել, լողալ և քաղել։ Տամնչորս տարեկանէն եռք այդ տղաքը կը կոչուէին պարոն ու կը սկսէին զինուորական մարզանքներու, ինչպէսնաև ուժ և ճարպիկոթիւն պահանջող փորձերու ու վարժութեանց։ Կը վարժուէին անօթոթութեան ու ծարաւի կարենալ զիմազրելու, եղանակի փոխուսութիւններու, մէկ խօսքով կատարեալ Սպարական կեանքով մը կը մնանային ու կը զօրանային, ու այսպիսի խօսամքեր կեանքով մը մարզուելէ եռքն էր՝ որ կը անապէն զրահ հազնիլ, սուր կախել, աղեղ նետել, և այն։

Մօսաւորապէս 910 տարի առաջ, Գերմանացւոց Հանրի Ա. կայսեր օրով, Փիդիքական մարզանքներու կանանաւոր հանգէտներ կազմակերպուեցան սրբնք իրենց ընական կարեւութեամբ և մանաւանդ բարյական ճգառութեարով, մնածապէս կը նմանէին հին յունական մարզական խաղիքուն։

Յաջորդարար կազմակերպուած հանգէտներու մէջ ամբողջ տագանին, ազնուականներ, նշանաւոր ասպեկտներ, ու անուանի գեղեցկութեամբ առէլիններ ներկայ գանուելով հանգէտներին փայլը կ'աւելցնէին ու մրցուներուն կու տային ամսպիս սրբութիւն և վասահութիւն, ինչպէս նաև կեանքի հանգէտ այնպիսի անտարյերութիւն մը, որուն նմաննը իրական կոխի դաշտին վրայ անդամ հագուադէպօրէն կ'ունենային։

Կառուզ ասպետ մը երկու նպատակ ուներ, — այն էր յաղթական եղել ու իր սիրուհին ձեռքին իսկ ստանալով մրցանակը անոր ժայխին արժանանալու հաղարաւորներու զրց աչքերուն տակ հրապարակաւ անոր մասին ծայրը համբաւերու թույառուիլ, և կամ մեռնիլ իր սիրուհին չժպամիր և ուրիշի մը իր հակառակորդին ուղղած ժպիար չականներու համար։

Սապետութիւննը մինչև ԺԵ դար Եւրոպացի համար իր սրա նշանակութիւնը ունեցաւ, բայց ԺԵ դարէն սկսաւ իր անկան շըշմար բոլորել սկսաւ, ու այս ուրիշ չառ մը պատճաններու մէջէն վասօդի զիւախին հարուելով։

Այդ միւս պատճաններուն կարգին կրնանք լինել նաև ապազրութեան զիւար և հին զրականութեան վերածունդը որոնք

չառ մը մարդիկ ասիակեցին կոռուելէ զատ ուրիշ շաս աւելի կենսական բաներու վրայ ալ խորհներու, ու ասպետական ճականումարտներու որոնք ասպետներուն համար տասախմբութեան երթարու համարժեք էին։ շատ բան կորանցուցին իրենց նախկին նշանաւութենէն, ապազէտով ասպետութիւննը իր սկսած անկման շրջանը շարունակեց։

Այդ ատենէն միսաւ աղայոց զաստիարակութեան մէծ բնամքը լնձայուիլ, ու 1538ին Սթրազպուրիկ մէջ, Յովինանին Սրբու անուն անձ մը Սթրազպուրիկ Կոնսան անուամբ կրթական հասուասութիւն մը հիմնեց ուր կը զաստիարակ էին Յունարքն, Լատիններէն և արտասանութիւն։ Բայց ֆիդիքական կրթութիւնը բարութիւնն անմանն մնաց նոր սկսուած կրթական այդ գրութիւնն, ու նոյն ատենի խորհուզ միաքերը, ինչպէս նաև Մերքիւրիալս, Լիքեր և որիններ իրենց զրուածքներով ու խօսքիով գործուած մէծ սիսալը ամննուրէք մասնանիշը ըրին ու անոր ուղղուիր պահանջնին, ու նոյն իսկ րժշչիկ Մերքիւրիալս այդ խողիրին վրայ զիրք մը զրած է, որուն առաջնին տպազրութիւնը երեւցած է 1587ին, ու հետզհետէ հօթք տպազրութեանց արժանացած է և որուն մէջ բնդարձակորէն պարզած է ֆիդիքական կրթութեան անհրաժեշտութիւնը և հին յունական խաղերուն վերածութեան չերմ պաշտպանը հանդիսացած է։

Ուրիշ նշանաւոր խորհուզներ և մանկավարժներ, ինչպէս Պապըի, Մօնիկներ, Միւլիսարըր իրենց արտայատուած զազափաններով սկսուած գործին յաջողութեանն մէծ զարկ ստուած են, ու ասնցմէ եռք եկած ուրիշ խորհուզներ ալ ինչպէս Ռուսօ, Սալյմեն, Քերպայօձի, Կիւզիլիր և Լինկ, շուէտական մարմարագազան զրութեանն մէծ հեղինակը, որոնք իրենց ժամանակին ու նոյն իսկ հիմակ ալ մարդկութեան զազափաններուն արտայատիչը նկատուած են, մէծ կարեւութիւն ստուին ֆիդիքական դաստիարակութեան, անով զրաղեցան և մեզի թույացին այնպիսի մանկավարժական հշմարտութիւններ՝ որոնց մասին այլես ատրակուին անդամ ներկիլ չէ։

ՕՐԱԿԱՐԱԿՐՈ

ԱՐԵՒԲԻ ԵՒ ԻՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

ԱՐԵՒԲԻՆ ԳԵՐՔ

Կենդանի էակները անվճականիներն կը զանազանութիւն սրովհանու անոնք մէջ կողմէ անոնդ առնելով կ'իւրացընեն՝ այսպիսն միսի և արեան կը փոխեն, իսկ մըս կողմէն աւելորդ համարուած նիւթերը զուրս կ'արտաքսեն։ Այս յասկրտինը իւրացընում (assimilation) կը կրչուի, որ կը բագլանաց անոնդ առնելէ, զայն իւրացներէ և աւելորդ մասերը արտաքրուի։

Մնանդ կ'ըսնէք բազր այն նիւթերուն որոնք մարմինն բազագրութեան մէջ կուրեւոր աեզ մը կը զբաւեն։ Որովհանու գիտենք թէ մարմինը շարունակ քայքացման մէջ կը գտնուի, հետեւաբար անոր սրակասը պէտք է լրացնել, յատց մարմինն նոր ոյժ մասակարարել, և այս բանը միայն մնանդի միջոցաւ աեզի կ'ունենաց։

Մեր առած զիսաւոր մնունդներն են, չուր, աղ, սպիտ, ձարպ, ջրաբնածխաս (hydrocarbure) և օգին թիւուածինը։

Իւրացընան համար զօրութիւն մը պէտք է սրան միջոցաւ յառաջ կու զայ մնունդներուն շարունակական իւրացամը և անկարեւոր նիւթերու արտաքսումը։ Մարզիկ և շաս մը կենդանիներու քով այս զօրութիւն պատճառը՝ արեան երակներն ու անոնց մէջ ըջան ընող արիւնն է։ Խելապէս արիւնը իւրացընան առաջնորդն է, որովհանու զործարանէ զործարան, չիւսուածէ չիւսուած, բջիջէ բջիջ կը թափանցէ։ Մեր զործարաններն արդեօք ո՞ր կրնայ առանց արեան միջնարդութեան որոնունդ առնել եւ արտաքսել։ Հետեւաբար արիւնը առողջութեան զիսաւոր աղբիւն

է, և անոր հիւանդաթիւնը զանազան գործարաններու մէջ պէս պէս խանգարութիւններու տեղի կու տայ։ Եթէ արեան անօթներէն մէկ մասին մէջ արեան ըրշանը թիւրի կասարուի կամ թէ բարտացին զաղրի, այն առնեն բջիջներու խրաշընունն ալ կ'անհետանաց և մարմինն այն մասը անդաւժելի կերպավ կը հիւանդանաց կամ կը մնանի։

Արիւնը միայն խրացընան չի ծառացիր, նաև կենդանական ջերմութիւն ալ կ'արտազրէ։ Կենդանական ջերմութիւնը միծ մասամբ մարմինն մէջ տեղի ունեցող քրմիւական նիւթերուն ացրելին յառաջ եւ կած տաքութիւնն է։ Նմանապէս արիւնը կը ծառայէ ներքին ջերմութիւն մարմինն ամէն կողքը հաւասարապէս բաժնուելուն։ Ջերմութիւնն աւելորդ մասը մարմինն մակերեւոյթէն զուրս կ'արտաքսէ և ներքին ջերմութիւնը միշտ հաւասար աստիճանի մէջ կը պահէ։

ԱՐԵՒԲԻ ԲԱՐԱԿՐՈՒԹԻՒՆԵՐ

Եթէ արեան կաթիլի մը վրաց նայերու ըլլանք, կը կարծենք թէ անիկա համաստրը հեղուկ մըն է, բաց նոյն բանը չենք կարծեր եթէ մանրապէսով զիսերու ըլլանք, այն ժամանակ կը տեսնենք որ արիւնը խառնուրդ մըն է հասանառն և հեղուկ մասերու։ Հեղուկ մասը կը կոչուի արենաջար (plasma) լոկ անոր մէջ լողացող հաստառն մասերը արենագնափէ (globules du sang) կը կոչուին։

Արենաջուրը յասակ, թափանցիկ, շաս կենդանիներու քով սպիտակ, իսկ մարզոց քով դեղնարակ հեղուկ մըն է, որ քիմիա-

պէս շատ մը գործարանառոք և անզործարան նիւթերէ կը բաղկանայ : Գործարանաւորներէն պէտք է լիշել ապիտային նիւթերը (substances albimineuses), իսկ անզործարաններէն սպիտակ : Զուրին քանակութիւնը հարիւրին խնառուն է : Երբ որ արենաջուրը ժամանակ մը կենաց, նեարդային նիւթ մը կ'արտադրէ , որուն նեարդին (fibrine) անոնք կուտանք, իսկ այս յասկաթիւնը արենն թանձրացումը (coagulation du sang) կ'անուանուի : Արենն թանձրացումը տեղի կ'ունենայ երբոր արենաջուրին մէջ գանուող երեք տեսակ սպիտային նիւթերը՝ որոնց նաև նեարդային նիւթեր (substances fibrinogènes) անոնք կուտան, իբրաւ հետ միանալու բլան : Թանձրացումէն ետք մնացած հեղուկը արենայի ճառին (sérum) է : Իսկ եթէ փոխանակ արենաջուրին՝ ամբողջ արիւնը թանձրանայ, այն առեն գարծեալ նոյն բանը տեղի կ'ունենայ, բայց արենն գնդիկներուն պատճառաւ թանձրացումը կարմիր և կարծր կ'ըլլայ , որուն արենն մակարդ . (caillot dn sang) անոնք կուտան : Երբոր արիւնը իր անօթին գուրս եղելէն ետքը գաւաղանով ծեծուի՝ այն առեն նեարդը գաւաղանին կը կոչի և երբոր լուսնք կը տեսնենք որ անոնք սպիտակ նիւթերէն : Մնացած կարմիր հեղուկը այդեւս չի թանձրանար : Արենն թանձրացման օդուան ան է որ, երբոր երակ մը պատուի ու արիւն հասի , կարելի կ'ըլլայ անմիջապէս արիւնը թանձրացնելով երակին ծակիր գոցել տալ :

ԿԱՐՄԻՐ ԳՆԴԻՆԵՐ

Արեան զնովիկները երկու սեռակ են,
կարմիր և սպիտակ :

Կարմիր գնդիլիները կըսր, միտարք,
դեղնորակ սկսուածի մը ձեւն ունին, ճիշտ
մեր ճանցած կաթբայի նման, այսինքն
եղերքները կըսր խակ երկու երեսները խո-

բանկ : Իր արամագիծը մարդուն քով հաւասարէ 0,007 միլիմետրի : Անօթութեան ինչպէս նաև մարմնին տաքութեան յաւերման ժամանակի, և ածխացին թթուի կամ մօքթինի ներգրածութեան տակ քիչ մը կը պատիկնան, իսկ երբոր արխանը ջրասի կամ թէ ցորափ, թթուածինի և կամ աղքաղի ներգործաթեան տակ զանուին, մնձկակ կ'երեւան :

Զարին աւելի փոքր զնդիկները սրան
Գերմանացիք բգուկ զնդիկներ անունը
կուտան, կը պատահի սակաւարինութեան
(anémie) ժամանակ, իսկ չափէն աւելի
խոշոր զնդիկները զբաց Գերմանացիք հակայ
զնդիկներ կ'անուանեն, կը պատահի մաս-
նաւորաբար վաս անօսակ սակաւարինու-
թեան (anémie pernicieuse), երբեմն այ
սնարինութեան (leucémie) և կանաչախտի
(chlorose) ժամանակ, որոնց վրայ յառաջի-
կացին պիտի խօսինք :

Կարմիր գնդղիկները ոչ միայն արևան կարմիր գոյն մը կուտան այլ և զայն անթափանց կ'ընեն : Գոյն տուող մասը կարմիր երկաթ պարունակող, ջրի մէջ դժուարահաղ նիւթ մըն է, որուն անսանը աբենագնդին (hémostoglobine) է, որ գնդղիկն մնացեալ անգոյն մասին հետ քիմիականագէս միացած է : Արենագնդինը մսին ալ կարմիր գոյն կուտայ: Առողջ մարդու մը արեան մէջ $13^{\circ}/_{\text{o}}$ աշխանագնդին կայ: Այս արենագնդինն է որ թոքին հերափողիկներէն անցած միջոցին օգին թթուածինն հետ քիմիականագէս կը կապուի և կը կազմէ թթուարենագնդինը (Oxghémaglobine) և բաց կարմիր գոյն մը կ'առնէ . և որովհետեւ մարմնին ամէն կողմը որ որ արիւն կը թափանցէ թթուածինի պէտքը զգալի է, ուստի և հիւսուածները կը կորզեն թթուածինը և արիւնը կը մերադառնալ երակնե-

բաւ միջնցու առ սիլտովն մէջ, զայնը զոց կարմիրի փոխաւոծ՝ թթուածինը կրամացուցած լիլապան համար: Բաց վերասովն թոքերին անցնելով օդին թթուածինը կը ձձէ և առաջնան բաց կարմիր զայնը կը վերասանայ:

Թթուածինի փոխանակութեան համար գնդիկներուն թիւը մեծ զեր կը խաղաց: Մարգկոց քով կարմիր գնդիկներու թիւը 5 միլիմետր կը բարձրանաց. Խոկ կանանց քով 4 միլիմետր: Հետեւարար մէկ կամիլ որևան մէջ 20 հազար կարմիր գնդիկի կը զայնուի: Եթէ կարմիր գնդիկի մէջ մակերևույթի չափնինը կը տեսնենք որ անիկա հաւասարէ 0,000128 քառակուսի միլիմետրի, որին եթէ բարդ գնդիկները միամին հաշուենք այն ժամանակ սիստ տեսնենք որ 2816 քառակուսի մերքի չափ տարածութիւն մը սիստ անհնանք, որ բայց է 80 քայլ երկայնութիւն մը: Այս անհնան մակերևույթը թթուածինի երաշընման համար մեծ զեր կը խաղաց: Անողիս որ եթէ մարգկոց չափազանց արիւն կրամանէ հնչարդիկնեան կը մասնաւի:

Սրեան թթուածին առներս տալու կարուութիւնն ալ մասնաւոր չափ ու առանձնան անի: Այսպէս չարունակարար խրաշընում կատարուելով արևնապնդինը կը փանայ, որով չարունակ նորոգութիւնն սիստ: Կարմիր գնդիկներուն ալ կեսները չառ կարծ է, չորս չարամին աւելի չնա կրնար զիմանաւը: Մաշած գնդիկները լիլարդին մէջ կը թթուին և առաջի կը փոխուին, խոկ վերածնութիւնը ուղղածութիւն մէջ տեղի կ'առնենաց:

Արէնապնդինը միայն թթուածինի համ չէ միանար, ալ նաև ածխացին թթուի համ չառ աւելի աւրա կիրարով քան թիւ թթուածինի համ, հետեւարար եթէ ածխացին թթուուն նշներու ըլլանք, այն առան ածխացինիինին կը գայոնաց, որուն հետեւան-

քը այն կ'ըլլաց որ մարմինը թթուածինը զուրկ մնալով կը թունաւորուի ու կը մնանի: Գրեթէ միշտ օրաթերթերու մէջ կը կարգանք ածխացին թթուուի թունաւորման գուն զացողները: Ահա այստափ կարմիր զին-գիլիկներուն վրայ, այժմ անցնենք ապիսակ զնդիկներուն:

ՍՊԻՏԱԿ ԳՆԴԻԿՆԵՐԸ

Սպիտակ զնդիկները ապագես կը կոչուին, որովհետեւ զայն չափնին, առանք զնդիկնեան 0,004—0,013 միլիմետր արածում անհնազ մարմիններ են, որոնք թիւ մարմինն մէջը և թիւ զուրար տեսակ մը չարժմամ անին, որուն յեղակակիերզ չարժում (mouvement amiboïde) կ'ըսնն. այս չարժման միջնցին կիրարաբանափախաւթիւն ալ կ'առնենան: Կը նմանին այն տեսակ մը փաքք գործարանաւորներուն յիշակիներու (amèbes) որոնք երենց կոր ձեւը զանազան արից ձեւերու կը փոխեն, այսինքն ձուածեն կ'ըլլան, բազուկներ կ'արձակն ու զարձեալ կը քաշեն: Այս յեղակակիերզ չարժման նպաստան է զնդիկները երակներէն զուրար հանելով հիւսուածներուն մէջ առաջնորդել, այս յատկութեան համար Գերմանացէք ապիսակ զնդիկներուն նաև բափառական բջիջներ անունը կուտան:

Սպիտակ զնդիկներուն յեղակակիերզ չարժումը կը ձառացէ նաև օսոր նիւթերը կուտ տալու: Երբեր մարմինն մէջ օսոր մարմին մը, օրինակի: Համար միշտով մը մուտք գանէ, այն առան ազիտուկ զնդիկները փրան կը յարձակին և բազուկներին երկարելով կը յափշատկն է: Ժամաց զայն բորբոքին անմիտա վիճակի մը մէջ զներով զարձեալ կ'արտաքան, ճիշտ յեղակներուն անանդ առներուն նման: Ահա այն յատկութեան համար Մէջնիքօֆ այս զնդիկներուն բջակերներ (Phagocytes) անունը

կուտայք : Ուրիմն սպիտակ գնդիկները կարելի է ևնթագրել իրեւ մեր մարմինն սպահապահները :

Սպիտակ գնդիկներաւն թիւր կարմիրներէն շատ նուազ է , առողջ մարդու մը քաղ 335-350 կարմիր գնդիկներու 1 սպիտակ գնդիկ միացն կլինաց , առանց հաշուերու ինչ ինչ պարագաներ՝ առ բ սպիտակ գնդիկներաւն թիւր կը շատնաց , օրինակի համար մարադղութեան ժամանակի , արիւնահաւաթիւններէն եարք , արարերքի ժամանակ և որից շատ մը հիւանդութեանց միջոցն : Իսկ անօթութեան ժամանակ կը նուազի :

Մարդկացն մարմինը զարմանափ յատկութիւն մը ունի , այսինքն ինչ որ իրեն աւելարդ է մարմինն զուրու կը վարձ , օրինակով խօսեալ թէ որ շատ քանակութեամբ զարեկտուր խմենք , մեծ մասը սուամուրէն երակներուն մէջ կ'անցնի և անմիջապէս երիկամանն քններան միջոցաւ կ'արտաքարուի : Իսկ եթէ արև ն ջուրը նուազի , կը աւենինք որ մարմինն զանազան կողմերը զանուած ջուրնեց արևան անօթներուն մէջ կը թափանցն : Եթէ չափէն աւելի ազատ կերպարուներ առանք , կը աւենինք որ մեր մարմինը միացն իրեն պէտք եղած չափ աղ կը պահէ , իսկ մնացեալ մասը զուրու կ'արտաքարէ : Ահա այս յատկութեան բժշկական թուրաւ ինքնուղղութիւն (Autoregulation) կ'ըսնէք : Այս յատկութիւնը արևան գնդիկներաւն ալ կը յարմարի , այսինքն եթէ արևան գնդիկները բարձանան , քայլացումը չափ կ'ըլլաց , իսկ եթէ նուազին չափէն աւելի կը կազմուին : Այս ինքնուղղութիւնն ալ սուլայն որոշ չափ ու ասհանան մը ունի և որոշ պայմաններու առակ անդի կ'առնենաց : Նախ պէտք է որ արտաքարուերու և թէ կարգուերու գործարանները , ինչպէս թարերը , երիկամանն քնները , լիարդը ,

փայծաղը , գեղձերը , և արորդները անմիերի գործեն : Իսկ եթէ անսնցմէ մէկը կամ միւսը իր պահապնը լիսպին չի կատարեր այն ժամանակ ինքնուղղութիւնը անդի չի կընար անհնագ և արևան հիւանդութիւնները ծագում կ'առնեն :

ԱՐԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՅԻՆ

Առաղջ մարդու քայլ արևան ամբողջութիւնը մարմինն ծանրութեան երկու տառերի քերպութիւնը կը կազմէ , ուրիմն 36 օրու ծանրութեան մը 5 օրան արևան կը վերաբերի : Նորածիններու և ծերերու քայլ արևան քանակութիւնը աւելի քէ և Մարդու քայլ աւելի է քան թէ կանաց : Մարտունական ժամանակ արիւնացութիւնը և սպիտակ գնդիկները կը շատնան , նմանապէս յզութիւնն երկարող կէսին մէջ արևան քանակութիւնը կ'աւելնաց : Նոյն բանը անզի կ'առնենաց նաև մարմինամարդի ժամանակ , մինչդեռ եթէ մկանքները չգործեն արևանը կը պակսի : Շատ զէր մարդիկ քէ արիւն կ'առնենան :

Երբոր մարդու մը արևան կէսոր թափի , որ է ըսկել չափանափ մը համար երկու օխան , մահաւունէ կարելի չէ աղասի : Բացց շատ անզում կը պասանի որ մէկ օխան արևան կրատառն մէն ալ ման կը պատճառէ : Զարմանափի է որ կ'նուրը արևան կրատառի աւելի կրան զիմանալ քան թէ մարդիկ : Տզու մը համար 100 արամ արևան կրատառ մէն ալ յաճախ աղէտարեր է : Նաև բարը այն մարդիկը որոնց մարմինական առաղջութիւնը զէ վիճակի մէջ կը զանափ , չափ աւելի կ'ազգուին արևան կրատառն , կրատառ արևան անդր թիցուերու համար չափ մը սմիններ պէտք է :

Սիրափ հիւանդութեանց ժամանակ էնդհնարապէս արևան կարմիր գնդիկները կը շատնան : Վերջերս պրափ հիւանդութեամբ

սառապող կնոջ մը քով մէկ խորանարդ միլիմէթր արեան մէջ 8 միլիմն կարմիր գնդիկ հաշուեցի, փոխանակ 4 միլիմնի, որովհետև ոռքերը և փորը սասափկ ուռած ըլլալով և միւս կողմէ բժիշկը չառ ջուր խրմիր արգիլած ցլալով, արիւնը իր ջուրով սուժած էր: Նոյն սասափկ կը ներկայանայ նաև երբոր սասափկ քրանինք կամ եթէ փորհարութիւն ունենամք:

Կարմիր գնդիմներուն նուազումը երկու պատճառ տնի, կամ որովհետեւ քիչ կը կազմուի և կամ թէ չափէն աւելի կը քայրացուի: Օրինակի համար, երբար արիւն կրանցնենք և տեղը ցեցուի, կամ թէ ջերմի, քաղցկեղի, ֆրանկախափ և աղ հիմնալութեան սունեն կարմիր գնդիմները կը նուազին:

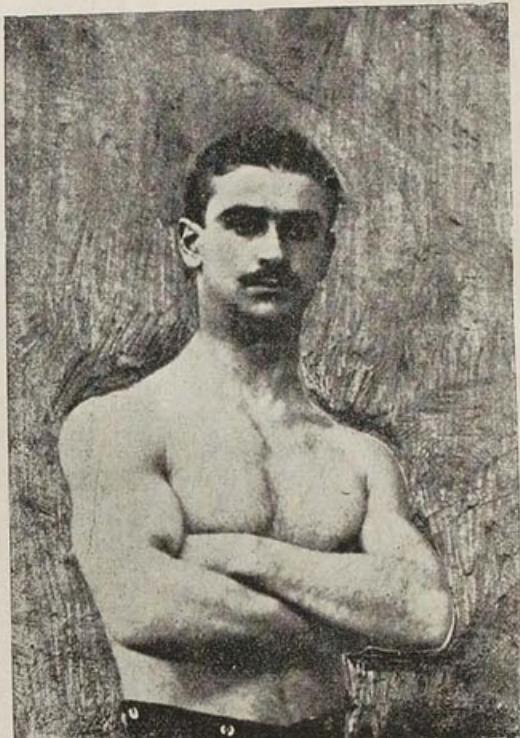
Բաննք թէ որիւան ցիձուկին մէջ հարիւրին կէս աղ կաց և բոլորսին անկախ մնիր կերած կիրակուրներէն, որովհետեւ աւելուրդ մասը մէզին մէջ կ'անցնի: Իսկ եթէ երկար ժամանակ աղոսա կերակուրներ չուտնչք կը տեսնենք որ ալուաքուած մէզը աղ չէ պարունակեր, բայց արեան մէջի աղին քանակութիւնը անփոփոխ կը մնայ:

Մաղձոս արիւնը յառաջ կուգայ երբոր լիարգին մէջ կազմուած մաղձը աղիքներուն մէջ չկարևուաց թափիկ, այն ժամանակ բնակարար արեան մէջ խառնուելով դեղին գոյն մը կու տայ:

Մաղձը արեան թոյն մըն է վասնզի կարմիր գնդիմները կը հաղեցնէ:

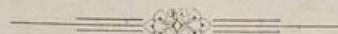
ՏՕՔԹ. ԳԱՅՐԱԿԱՅԻ ԵՎԸ

Բանկալի

ԵՐՈՒԱՐԻ ՇԱՀՆԱԳԱՐ

Կառ մարզուած մարմինի Տէ երիտասարդ եւ Արտապղ ակումբին անդատ:

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ

ԴՊԲՅՅԱԿՈՒՄ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐՅ

Մարմնակիթութեան լաւագոյն ձեւը աշակերտներուն անջատաբար ու անհատական պահանջներու և կազմուածքներու յարմարցուած ձեւով մարդանք ընկել տախն է, բացց բատ որում այս ձևը նոյն իսկ մարմնակիթութեանը մեծապէս գնահատող երկիրներու մէջ անգամ պէտք եղածին պէս տեսականէն դորձնականի չէ անցած, մը կոզմէքիչ մը չափազանց պահանջկատութիւն պիտի ըլլար պահանջել մարմնակիթութեան այնպիսի արժանական կատարելութիւն մը, երբ մեծապօն մասամբ դեռ մարմնակիթութեան ինչ ըլլարն իսկ չներ բրանած :

Առաջմմ պէտք է բաւականանք, նադ չէ թէ միջակ՝ այդ կանմանաւոր մարմնակարգական դրսութեամբ մը, որուն աայիք նուազագան արդիւնքները ապահովաբար շատ տևելի օգասակար պիտի ըլլան՝ քան այդ քիչ արդիւնքը արհամարհելով ծալլազատիկ նուայինս :

Ուրեմն, ընդհանուր գիծերու մէջ, մարմնական կիթութիւն կը կատարուի՝ Ա. անհատաբար, Բ. հաւաքարաւ։ Կարծեմ բըժիկ կամ հիւանդ ըլլարու պէտք չունինք զիանալու համար թէ զեղի մը նոյն քառակութիւնը երկու ասրբեր հիւանդներու պարագային չէ պատշաճիք, ու երբ ասոր համոզուած ենք, պէտք է նաև զիանանք թէ մարդանքի ձեւը, — մարդանքը նկատելով վտանգակ քիմիական բաղադրութիւններու շարժումներ, բաղկացած զեղ մը, — կը ասրբերի սեռի, սարիկի, հասակի, կազինածիքի, կիմայի, կազմային ժառանգութեան, ընկերային վիրեի և նոգեկան տանիքու-

թեանց և որից պարագաներու համեմատ :

Մեզի համար զրեթէ անկարելի է այս բարոր պայմանները լրացնող դպրոցական մարմնամարզական զարդնիթացք մը պատրաստել, անկարելի բամբար ոչ թէ կարելի չըլլարուն համար, այլ երեւան գալիք բարդութիւններուն ու այդ դասնիթացքին անգործնականութեան պատճառաւ որովհետեւ ասրբեր բան է լաւագոյնը ընկել ազելու, ասրբեր բան է զայն կարենալ ընկելը :

Աւստի ներկայ գասախօսութեան տանը զանց պիտի առնենք հասակի, կիմայի, լնկերային զիրքի և հոգեկան արտամադրութեանց պարագաները, միայն հիմնուելով սեռի, կազմուածքի, ասրբերի և կարմային ժուանգականութեան պարագաներուն վրայ, զանոնք պիտի ուսումնասիրներ, մինչիւ որ ասոնցը մէկը իրը խարիսխ ընտրենք և տիպար դասնիթացք մը պատրաստենք :

Ազեւս մեզմէ ամէն ոք զիտէ թէ մանչն ու ապէիլը իրենց ունեցած կազմական ասրբերութիւններուն պատճառաւ ասրբեր ձեւով հագուստ կը հագնին, ու իրենց ընդունակութիւնները և հակոմները ասրբեր ըլլարով մանչերէն ասրբեր կերպով կը զաւախակուին, զիանարար նաև թէ աղջկան մը և մանչու մը կիսների մէջ ունենալիք խուանիները և նպասակները ասրբեր են, արամարանական է հետեւցնել թէ միջոցներն ալ՝ ու այս պարագային մարդանքի ձեւը պէտք է ասրբերի :

Ուրեմն սեռի խնդիրը ինքնին կը վերնայ ու կը պարզուի թէ մանչերն ու աղջկիները պէտք է զատ զատ մարդանք կատարեն, ոչ թէ նախազաշարումի բերումով միասին

շնորհու համար, այլ մարզանքի ձեւերը իւրաքանչ տարրեր ըլլապուն համար :

Կազմակիցին ժառանգականութիւնը քնարցող այլ միշտ արթնաւոր հակամէտ հիւանդութիւնը մը նկատերով՝ կրծանք անմիջապէս բարել թէ թժկական քննութեամբ կազմուածքի տեսակիառով միջնուն վար եղողոնքը մնաք պիտի զասաւորնոք ակարներու խումբերուն մէջ, սրճնք պէտք է զասախօսին մասնաւոր և յարատեւ ինսամքին առարկան դառնան :

Ուրեմն ինդիբը կը մնայ կազմուածքը կամ տարիքը իրը խարիսխ առնելով զաւրիցացք մը պատրաստերուն վրայ ու այս կէան է որ պիտի քննունք : Հակառակ որ մասնաւոր, բարոյսկան և ֆիզիքական զասափարակութեանց գոյութիւնը ու մնանց անբաժանելիութիւնը չատոնց լնդունած ենք ահականորէն, առանց ասասամելու կարգ ենք բարել թէ մինչեւ հիմայ ընդհանրապէս միան մասնաւոր զասափարակութեան հասամուած եղած ենք ու այդ ուզգութեամբ միայն պատրաստած ենք մեր պարոցական ձրսպիրները :

Պարզ փորձ մը կը բաւէ համուլուելու համար թէ զասարանի մը մէջ անզատածառ նոյն տարիքով ապաք չեն որ նոյն մասային կարողութիւններով օժտուած են, կամ թէ մէկ խօսքով նոյն ուզելոցին կազմուածքը ունին . այսինքն մասնաւոր զարգացման մէջ տարիքը չէ որ իրը խարիսխ առնուած է, այլ միաբնի կարգութիւնները :

Ընդհանրապէս մարմնամարզական ահամուկապէ մինչեւ հիմայ տարիքը իրը խարիսխ առնելու յարմար զաստած է, բայց ասիկա սիսալ է, ու եղած է միայն դիւրութեան համար՝ բայց մանկավարժութեան մէջ ո՞քան արդարանալի է արդեօք րոկ ձեւակերպութեան համար նոյն տարիքը բայց տարբեր իրը խարիսխ առնուած է:

Նեցող աշակերտները հաւաքել ու կարծել թէ անմնց օգտակարութիւնն մըն է մասուցածնիւս : Եթէ առ անգիտակցօրէն է ինքնախարէութիւնն է, իսկ եթէ, գիտակցօրէն՝ մանուկներուն համողէպ գործուած ոժիք :

Գուցէ առարկուի թէ պէտք չէ շատ բարակը վնասուել՝ այն մասաւումով որ չնոք կրնար գու բան մը ընել, ու ժամանակացացին մէջ ընդհանրապէս պատահմանք նրանակուած շաբաթական մէկ ժամու մարզանքի զանու ալ պէտք է զանց առնել՝ թերի բան մը ըրած չըլլապու համար . այս ձիշը է, բայց ալ ժամանակն է համոզաւելու թէ պէտք չէ թով ձևատկերպութեան համար ընել, այ այն հաստատ համոզումով ու վասահութեամբ թէ այդ բաւագոյն արդիւնքները ձեռք բերեր համար սպառուած յաւելուածական աշխատութիւնները յաւմ պէտքան վնասաւած, անզատածառ բաւ արդիւնքներ պիտի տան, վերջապէս հայ երկու երկասարպութեան ֆիզիքական բարեկաման համար եղած չանքեր են :

Ֆիզիքական կանոնաւոր զասափարակութիւնը մեր մէջ նոր պիտի միախ, ուստի ներկայ գործոցական զասարանական զրութիւնը որ հիմնուած է տարբեր տարիքէ, ոչ սակայն մասաւորապէս նոյն մասային իմացական մակարդակը ունեցող աշակերտներու վրայ, չի կրնար ֆիզիքական զասափարակութեան մէջ իրը խարիսխ ընդունուիլ, քանի որ,— թէն չէ հիմնուած տարիքի զրութեան վրայ՝ ինչ որ սիսալ պիտի ըլլար,— միաքն է որ իրը խարիսխ սունուած է :

Ինչպէս որ մասնաւոր զասափարակութեան մէջ միաքը իրը խարիսխ ընդունուած է, նոյնպէս ալ ֆիզիքական զասափարակութեան մէջ մարմնը այսինքն ֆիզիքական կազմուածքը իրը խարիսխ պէտքան դիւրութեան մէջ ընդունուի :

Սակայն կը ծագի ուրիշ պարագայ մը,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՐՃԱՆՅԱՅԻ

Այստիոյ և Պուլարյայ զանազան հաղափներու միջազգային այլեւայլ մրցումներու մեջ
բանիցու առաջին համելիացած, բազով մարմնամարզիկ, և Հայկական
Ոլոմբիական հաղերու ժիւրիի անդամ:

այն է թէ, եթէ վարժարանի մը բոլոր տրկականները հաւաքինք մէկ կողմ ու առողջները միւս կողմը, այդ պարագացն զանարու խանգարում յառաջ պիտի գայ. ճիշդ է՝ եթէ պղպիս ընենք. բայց որովհետեւ բարձրագոյն դասարանի մը տկար աշակերտը միշտ աւելի զօրաւոր է տարրականի կամ միջինի տկար աշակերտէ մը և նոյն բանը առողջներու համար ալ, դարձեալ ճիշդ և օգտակար չպիտի ըլլար նուազ և առաւել տկարներ կամ ասողջներ միամբն մարզել. այդ պարագացն յառաջ պիտի գար այն ինչ որ պիտի պատահէր եթէ տարիքը իրը խարիսխ ընդունէինք որ համարժեք է ուժերու և կազմներու անհուասարութեան և այս պարագացն արդինքները պիտի ըլլային թէ անօրոշ և թէ բացասական. ու այս՝ այն պատճառաւ որ եթէ տկարները նկատի ունենալով զանանք քիչ աշխատեցնէինք, առառողջները որոնք համեմատարար աւելի ճիշդ կրնան արտադրել, — և պէտք է որ արտադրեն, — բաւականաչափ կերպով չախատերով չպիտի օգտաւէին, ու փափաղարձարար. և ասիկան պիտի ըլլար թէ՛ անարդարութիւն մը մէկուն կամ միւսին հանդէպ և թէ մանկավարժական սխալ մը:

Ուրիմն, ֆիզիքական դաստիարակութեան համար ֆիզիքական կարողութիւնը, այսինքն կազմուածքը իրը խարիսխ ընդունինք, ու ըստ այնմ վարժարանի մը մէջ արդէն զայտթիւն ունեցող երեք շրջանները առողջարաժնենք հետեւեալ կարգերով.

Ա. — ՏԾՐԸԱԿԱՆ

(7.8 տարեկան)

Ա. Տկարներ Բ. Առողջներ

Բ. — ՄԻՋԵՆ

(9.11 տարեկան)

Ա. Տկարներ Բ. Առողջներ

Գ. — ԲՈՐՉՐԱԳՈՅՆ

(11.13 տարեկան)

Ա. Տկարներ Բ. Առողջներ

Սապէս. օրինասիլ համար, տարրականի դասին ատեն, աշակերտաները բաժնուած պիտի ըլլան երկու խումբերու, առաջինին մէջ տկարները, երկրարդին մէջ առողջները, որոնք զասատուին կողմէ որոշուած կարող առաջնորդի մը տուաչնորդութեամբ և ուղղակի զասատուին հրահանգներուն համոձայն պիտի աշխատին, իսկ զասատուն իր ժամանակին և խնամքին մեծագոյն մասը պիտի յասկացնէ մասնաւորապէս տկարներուն, ու շարանակ անմաց շարքերուն մէջ սպասելով գէշ զիրքերը և սիսանները պիտի ուղղէ:

Այս տկարներու խումբերուն մէջ պիտի զանուին անոնք որ թժկական քննութիւնն առեն տկար, հիւանդկախ կամ ժառանգական հիւանդութիւններով վարակուած նրկաստուած են, նաև անոնք որ ֆիզիքական թերութիւններ ունին, ինչէս scoliose, cyprose, lordose, մէջքի ծոսթիւն, կախուսեր, եին. — ու պարտինք ըսել որ եթէ ասոնք պէտք եղած խնամքին և հոգածութեան առարիսց ըլլան ինչպէս զասատուներուն նոյնակու և ծնողներուն կողմէ, զիրքէ միշտ կրնան բաժնուիլ:

Այսպէս, տարրականին և միջինին արկաններէն մամաւոր խնամքի չնորդիւ բաժնուերով մէկ երկու շրջան եաք պիտի ունենանք բարձրագոյնին մէջ միայն առողջներ, այսինքն հիմակառան պատահածին ճիշդ հակառակը, — որովհետեւ չենք կրնար ուրանալ թէ ներկրաց դրսութեամբ ազար ընդհանրապէս առողջ կաղապահ վարժարանի յանձնական կազմին, և քայլքայտած մարմիններով անկից կը մնենին:

* *

Բայց որպիտի վերցրէնալ Ճեւով, այսինքն կազմուածքներու տարրերական զրաթեան վրաց հիմնուած մարզանքի դասը իրով կերպով արդինաւէտ ըլլաց, անհրա-

ժեշտ է յիսապաց պայմաններուն ուշադրութիւն դարձնել և անոնց համաձայն շարժիլ :

Ա. — Առանց բժշկական բանաւոր պատճառի , մարմնամարզը վարժարանին մէջ պարսաւորիչ պէտք է լնել . և ո և է կարեւորութիւն և հասեւանք տաղու չէ ծընդական այն անզիթակից նամակներուն , որնցըմով անօրէնէն կամ դասաստէն կը խնդրուի որ իրնց գաւակը մարզանք չլնէ : Եթէ մարզանք լնել չուզողները քննինք , պիտի տեսնենք որ անոնք ամէնէն առելի պէտք ունին :

Բ. — Ամբողջ աշակերտները և աշա-
կերտահիները սարդն գննէ երկու անգամ
բժշկական քննութեան պէտք է ենթարկել ,
առաջին անգամը վերամուտին , ու բժշկլր
միայն պէտք է որոշէ իրենց տկար կամ ա-
ռողջ բլազր ու այս պարագան իրենց գլո-
խաւոր չափերուն հնա , — ինչպէս , սարդիք ,
հասակ , ծանրութիւն , կուրծքի յրշագիծ
և այն — պէտք է մասնաւոր սամարի մը մէջ
նշանակիլ , որպէսզի դասաւուն գիտնայթէ
ինչ պէտք է և ի՞նչ կընայ ընկել իրեն յանձ-
նուած աշակերտն մասին , և աշակերտն ազ-
տանակալ իր մասնաւոր ինտարքի սաւարկաց
լիալը ու իր հետազնեաէ զօրանալը , ալ առելի
եսանգամ վերաբերութ գէզի մարդանքը ,
ու վերջ պէտք է տալ այն ենթադրութեան
սրուն համաձայն երեսի մը կարմրութիւնը
կամ նիհարութիւնը՝ առողջութիւն կամ
տկարութիւն կը նշանակէր : Եթիշկը պէտք
է ի հարկին ճնապական կազմուածքներն ալ
նկատի ունենալ :

Գ. — Մարմնամարզը պէտք է իրու դաս
առանդիկ ու բառ այնու թիւ տալ որբան
ասեն որ թիւնի զրաթիւնը շարունակուի,
ու այդ թիւներուն միջնոր ընդհանուր մի-
ջնին վրայ աղդիկ տալ :

Դ. — Փոխանակ շարաթական ժամ մը
միայն կամ աւելի մարդկանք ընել տալու,
անհամեստ է գոնե շարաթական երիւա ան-

զամ կէս կէս ժամ կամ առառաւելին քառասուն և հինգ վայրկեան բնել տալ :

б.— Щарінськимаркф. якщо виїхати з півдня, то
західний схил гори відстань від села до села
західний схил гори від села до села

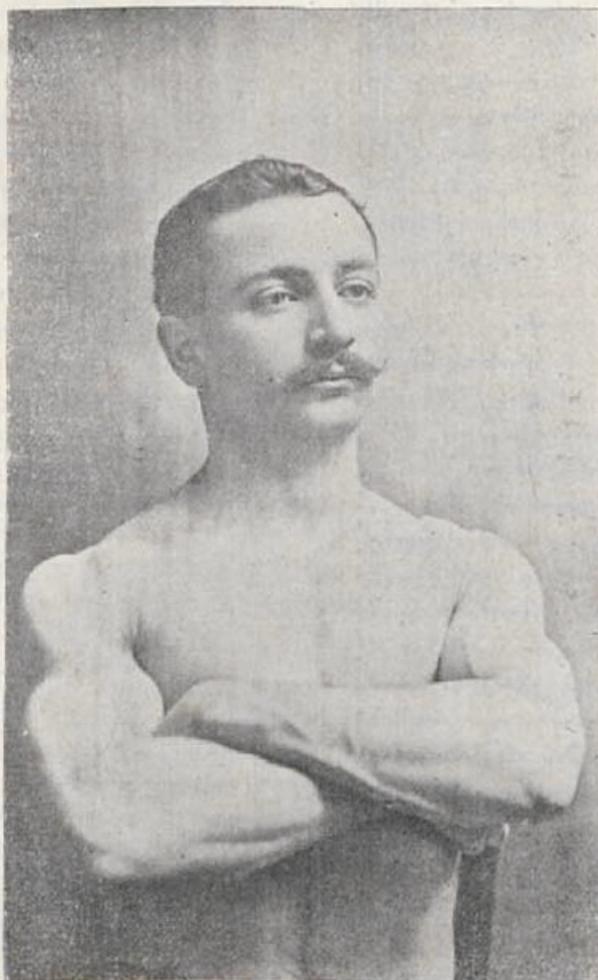
Զ.— Ամառ թէ ձմեռ շարժումները
պէտք է ազատ ըլլան, կարծ տափաստ մը
և շարժումներու ազատութիւնը թոյսարսզ
շապիկ մը բաւական են, ի հարիէ համազ-
գեսար բաւագոյնն է. ու մարդանքը պէտք
է բացովեայ ըլլայ, հակառակ պարագային
գոց, բայց բաւ օգաւորուած, և փոշիէ ո-
ոյի հսամաններէ գերծ վարդի մէջ:

կ. — Պէտք է միշտ աշակելուներու անհատական մաքրութեան մեծ հոգ տառնիդ . աղքասութիւնը և աղքասութիւնը տարրեր բաներ են , ասացներ չարտարացներ երկրորդը և երկրորդը չի բվիիր ասացնեն , ու այս բանին համար զասասան կամ անօրէնք անպատճ կերպով ու յաճախակի կառկածելու մաքրութեամբ ազու մը , զուրածն , շառավիզ պէտք է հանել տան , այսպիսակ ոչչական կիրանց որ օրը կարենալ քննութիւր , իրենց ընկիրներան առջեարժանառասութիւննին չի բրաւորուելու համար , ասիստած միշտ մաքրուր պիտի գտն , ու վարժութիւնը պիտի բլայ տպութիւնի ։

Գալլացական ներքին մարքսիստներն մուսավարություն ի խոսք աւելացնելու համար պատճենական առաջնահարձակություն է:

Բ. — Աւ զերծապէս պղինձ կամ արծաթ
միտապներով կամ ո և է մասնաւոր մրցանա-
կով մը պէտք է ասրին գննէ մէկ անդամ
բաւերն ու բաւագնները քաջակերկ, պա-
սիսով զանանք սիփիկու համար մնալ ինչ
որ են, իսկ մշտակն ապ ասիսկէ ըլլուրու-
թն ոռ մնէ: Ասասի:

Յաջորդ անդամ ուղղակի պիտի անց-
նինք գործնական փորձերուն:

Սերժանտ Արթիելը

Անզիսոյ մեջ երկար տևել փորձեր կուտառված ու Աշխարհանշաղ Մանուկն ընդհանուրքան արժանացած է՝ իր դիզեռապին գեղեցիկ կազմին համար:

ՖՈՒԹՎՈԼԸ ԵՒ ԻՐ ՕՐԵՆԲՆԵՐԸ

Ֆութվոլի մասին համառօս տեսաթիւն
մը բրինը արգէն և խոսկանք անուր օպտառ-
ներուն մասին, միւնայն առեն զիտել տա-
րով թէ սարով ֆութվոլի գնդակի մը գար-
նեց չէ որ ֆութվոլի խաղը կը կազմէ:

Եկամի անհնարով վերջերս ֆութվոլի
զամած ընդանելութիւնը առհասարակ կը էթէ
բուրը Պարահայ ու թիերեւ ալ գուտատահաց
աշակերտութիւնն կազմէ, ուղիղինք բնդառ-
ուած կանոններն ու օրինադիրք գծել, կրկն
անգամ ցիշեցներով մեր ընթեղացողներուն թէ
լոկ արդ կանոններն են որ ընդունուած էն
միջազգային ֆութվոլի ընկերութիւններու
կազմէ, իսկ նայն խազին մեր մէջ ցարդ
խաղացուած ձևեր որ և է նամանութիւն և
կազ չանփ այն խազին հետ՝ զար ուրիշ
տեղեր և մասնաւորապէս Անգլիու մէջ կը
խաղան:

Կամ պէտք է մեր կուտազան բնաւ զրո-
թեսէն հրաժարինը կամ ֆութվոլ խաղու կարձել, ու եթէ չնոք ուղեր ոչ մէկն ոչ
ալ միւսէն հրաժարիլ, այդ պարազային գո-
նէ խազին պատիւը վրկած լլարս համար
մեր խաղացուած ֆութվոլը կոչերս ենք Ա-
շեւերիան ու նոյն իսկ Հայիսկան ֆութվոլ:

Եւ ոչ մէկ Եւրոպական երկրի մէջ անու-
տուած է ֆութվոլի առեն պատգ-կանչել, կուտը լլարնց կազմէ շնարաւած լրաւարարին
հրաժաններուն անտառակէ, եացն: Սակայն
մէնք այնպէս կը կարձենք թէ ֆութվոլի
կանոններուն մասին մեր ունեցած անզիտաւ-
թիւնն է որ զմեզ անկարգապահ կ'էնէ ու
ճշգ արդ նազառական ներկաց թիւով պիտի
անք խազին բուրը կանոնները մի առ մը ու
բացարաւած:

ՅՈԳՈՒՅՈՒՆ

ԽՈՂԱՅՅՈՒՅՈՒՆՆԵՐԸ ԹԻՖԻ. — Իւրա-
քանչիւր կողմ պիտի է առան և մէկ հազի՛
բազիացած լլար, ուսնք սնկած մը խազի
սկսելէ եսք չն կրնար նորեկներու հետ փա-
խանակութիւ: Այս առան և մէկ խազացազները
չափ կարգի վրայ կ'ո չարուին հնաւեւող
կարգավ. նինջը՝ լաւաշապան (forward), եւ-
րելի՝ միջապահ (half-back), եւրուբը՝ վերա-
պան (back), խո՛ր մասցաել մեկն ալ՝ բեր-
գապան (goal-keeper):

ԽՈՂԱՅՅՈՒՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏԱՐՁԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —
Խազացազըն նուազացոյն Երկանսաթիւնը
պիտի է լլար 90 մէթր, առաւելազայն Եր-
կանսաթիւնը 120 մէթր, նուազացոյն բախու-
թիւնը պիտի է լլար 45 մէթր, իսկ առաւ-
ելազայնը 90 մէթր: Խազացազըն պիտի է
տափարակ ու սահմանները կիրայ սրացաւած
ըլլան, կանաւուր քառանկիւնի ձևով՝ ու-
րան չափ անկիւններուն վրայ 1,50 մէթր
բարձրութեամբ ու զիւրաւ աչքի զարնոց
կոյներէ շնառած զրօնակներ պիտի է զի-
ւեղել: Խազացազըն ձեացնալ բառանկիւ-
նին երկան զիւերը կը կոչուին սահմանի
զիծեր (touch-lines), իսկ երկու փայրերն
ալ կոյի զիւեր (goal-lines): Խազացազըն
ճիշտ մէջուազէն ու զիւ զիւ մը խազացազըն
երկուքի կը բաժնէ, որով կ'էս մէկ, իսկ
կ'էս մէտս խումբին կը պատկանի: Այդ
բաժնանոր ու զիւ զիւ ճիշտ մէջուազը պիտի
է կ'էս մը սրացել ու այդ կ'էս չափ չարջը
տապ մէթր չառաւէզայ չըջանակ մը շնակ:

ԿՈՒՆԵՐԸ. — Կոկրը՝ կոյի զիւերուն վրայ
ու երկու անկիւններն նուասարապէս հն-
ուու: 7,30 մէթր հնուաւորութիւնը ու 2,40
մէթր բարձրութեամբ անկուած ձողեր են

սրաց պէտք է դարձեալ 7,30 մէջը երկայնութեամբ ձող մը զետեղիլ : Այս երեք ձողերուն հասաւութիւնը պէտք չէ 13 սանդղիմն առելի ըլլայ :

ԿՈՒՐՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒԹԻՒՆԸ .— Կօլի գիծին վրաց հասաւասուած երկու ձողերին ուղղահայեաց կերպով գէսփի խաղավայրին կեղրանը 6 մէթր երկարութեամբ տարածութիւնը կը կոչուի կօլի տարածութիւն (goal-area) :

ՀԱՏՈՒՅՈՒՄԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒԹԻՒՆԸ .— Կօլի գիծին երկու ծայրերին գէսփի կեղրան ուղղահայեաց կերպով երկարած երկու գիծերու միջին զանուած տարածութիւնը կը կոչուի հատուցումի տարածութիւն (penalty area) : Իսկ իւրաքանչիւր կօլի ճիշտ մէջտեղին գէսփի խաղավայրին կեղրանը տառներկու մէթր հեռաւորութեամբ կէտ մը պէտք է որոշել որ կը կոչուի հատուցումի կէտ (penalty kick mark), ուրիէ օրինազնուցութեամբ մը պարագային գնդակը գէսփի կօլ կ'ուզդուի հակառակ կողմէն :

ԳՆԴԱԿԸ .— Ֆութազոֆի գնդակին շրջազիջը պէտք չէ որ 68 սանդղիմն պակաս և 70 սանդղիմն առելի ըլլայ , ու բաւ զնդակ մը խաղին սկիզբը պէտք է 370-425 կրամ կշռէ : Որ խումբը որ հրաւիրած է երկրարդ խումբ մը զազու և իրենց անդին վրաց խաղաբառ , պարաւուրէ ինք գնդակը հայթայցին , ինչպէս նաև երկրարդ պահեալի գնդակի մը՝ որպէսզի առաջինին արկածով անգրածելի դառնարու պարագային խաղը չկախակարսուի :

Եթէ խաղի սկսելէ առաջ գնդակը պէտք եղածին պէտք չէ պատրաստուած , ու կամ նարազութեան մը պէտք ունի , իրաւարարը խաղը կը կիցնէ , և խաղաժամը կը հաշուուի խաղի սկսուած պահին :

ՅՈՎՈՒՅՆԸ 2

ԽԱՂԱԲԻՆ ՏԵԽՈՊՈՒԹԻՒՆԸ .— Ֆութազոֆի խաղին բան առազութիւնը իննաւո՞ն վայրեան է , բամնուած երկու քառասունը հինգուած պահերու ու ընդմիջուած տարի վայրկեանի զագարավ մը :

ՎՃԱԿԱՆ ՄՐցՈՎՄԻ ՄԸ ՄԷջ եթէ արդիւնքի մը չեն յանդած , փոխադարձ համաձայնութեամբ մը երկու կողմէ խմբապեաները կրնան խաղը երեսուն վայրկեանն ես երկարածգել , որ պէտք է բամնուած ըլլայ երկու տամնելինդ վայրկեաննոց պահիկներու :

ԿՈՒՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ .— ՎՃԱԿԱՆ առաջին ընարութիւնը ընելու իրաւուց աննեցող խմբապեանը կրնայ իր կարծիքին համեմատ կամ իր ուղած կողմը ընարել , և կամ կողմերուն ընարութիւնը միւս կողմի խմբապեանը թողուլ ու առաջին հարուածը տարու իրաւունքը իր կողմն պահել : Բայց և ոչ մէկ պարագայի մէջ կրնայ երկու առաջին ձայն ունենալ :

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՒՅՈՒՆԸ .— Այն կողմը որ իրաւունք ունի առաջին հարուածը տարու , պարաւուրէ և հակառակորդ կօլին գիծին ուղղութեամբ տալ հարուածը , ու մինչեւ որ առաջին հարուածը չարաւի հակառակորդ կողմին յառաջապահները չեն կրնաւ տարը մէթրէն առելի մօսինակ գնդակին , ինչպէս նաև մինչեւ որ գնդակը չխաղցուի և ոչ մէկ կողմի յառաջապահները իրաւունք ունին կեղրանի զիծը անցնելով իրարու սահմանի մէջ մանել : Եթէ այս երկու պարմաները շարգույն իրաւարարը իրաւունք ունի խաղը կեցնելու ու վերակերու համան տալ :

ՅՈՎՈՒՅՆԸ 3

ԳԻԲԲԵՐՈՒՆ ՓՈՓՈՍՈՒԹԻՒՆԸ .— Խաղին կէսին միայն կորելի է զիբքերը փոխել , և ոհեէ մէկ կողմը կօլ մը ըրած պարագային , հակառակ կողմը իրաւունք ունի առաջին

հարուածը ինք տալու , խաղին կէսէն դիրքերու փափախութենեն վերջ առաջին հարուածը տալու իրաւունքը կորուցնաղինն է :

ՅՈԳՈՒՇՈՅ 4

Ե՞՞ՉՓԵՍ ԿՈԾ ՄՌ ԿԲ ՇԱՀԱՅԻՓ .— Կոյ մը եղած կը նկասուի երբ գնդակը հակառակորդ կողմին կօլի ձողերան մէջէն անցնի , առանց յարձակող կողմին կողմէ ձևոք ներս ներս նետուելու , ու կամ յարձակող կողմին մէկ անդամին կողմէ զիրկով կօլին մէջ առարւելու : Եթէ խաղի ընթացքին ունէ պատճառով մը ձողերէն մէկը կամ միւսը ինայ և կամ ծոփ գէսի վար կամ զէսի վեր , իրաւարարը իրաւունք ունի կոլ մը նկասելու ու հաշուել տալու , եթէ եր կարծիքով այնպէս հետեցնէ թէ ձողը չափափախուելու պարագային գնդակը ձողերան տակին ու մէջէն պիտի անցնիք : Եթէ գնդակը ձողերան վրայ վրաւած նշանաձողերան զարնուելով ներս ինայ խաղը կը չարունակուի , ինչպէս նուև եթէ իրաւարարին և կամ երկու սահմանապահերէն մէկուն կամ միւսին զարնուի :

ԳՎԴԱԱԲ ԳԵՒԾԵՆ ԳՈՒԲԸ .— Եթէ գնդակը եղերքի սահմանի զիծերէն , և կամ կօլի զիծերէն դուրս եղէ , ողին մէջէն կամ զբարելով , իրաւարարը սուլիչով մը խաղը կը կեցնէ :

ՅՈԳՈՒՇՈՅ 5

ԳԵՒԾԵՆ ՆԵՐԸ ՆԵՏԵԼ .— Եթէ գնդակը դուրս եղէ եղերքի սահմանի զիծերէն , դուրս հանողին հակասակ կողմի խումբէն մէկը պէտք է գնդակը դուրս եղած կէտին վրայ կենարով գնդակը երկու ձևոքով դիմուն վրայէն ներս նետէ առանց ցատկելու կամ օրորաւելու . կիսայ ո և է ուղղութիւն մը ընարել : Մէկ նետերով եղած կօլի չի հաշուելի , ու մինչեւ որ որիչ մը գնդակին չղպի՝ ներս նետաղը չի կրնար գնդակին զարնուել :

ՅՈԳՈՒՇՈՅ 6

ԽԵՂԵՆ ԳՈՒԲԸ (off side) .— Երբ խաղող մը եղերքի սահմանին զիծէն զնդակը ներս կը նետէ կամ պարզապէս կը խաղաց . իր կողմին որիչ մը որ նոյն ասեն հակառակորդին կօլին զիծին մօտ է խափն դրւու կը հաշուելի , և չի կրնար գնդակին զպի կամ խաղավ զրապիլ , ու հակասակորդ մը արգիլել ջանալ , մինչեւ որ գնդակիր դարձեալ խաղացուի , բացի այն պարագայ երբ նոյն ասեն իր և հակասակորդ կողմին կօլի զիծին միջն առնուելոն երեք հոգի հակասակ կողմին կը գտնուելն . այդ պարագային խաղին դուրս չի նկասաւիր ու կրնայ խաղին խանուելի : Անկիւնէն (corner-kick) արուած հարուածի մը սամն , կամ գնդակը կօլին մէջէն նետուելու ասեն ու կամ երբ գնդակին վերջէն զարնողը հակասակ կողմին է , կարելի չի և ոչ մէկ խաղացող առժամանակիալ կիրարով ձեռնորսն ընկել :

ՅՈԳՈՒՇՈՅ 7

ԿՈԾԻ ՀԱՐՈՒՑՅ (goal-kick) .— Երբ գնդակը հակասակ կողմին կօլին զիծը (և ոչ թէ կօլին մէջէն) ամրողջային անցնի , այդ կազմի խաղացողներէն մէկը կամ միւսը գնդակին զպին , այդ պարագային գնդակը կը դնն կօլի սարածութեան ճիշտ մէջտեղը , և այդ կազմի խաղացողներէն մէկը սորքի հարուածով մը խաղը կը վերսկի : Բացց եթէ ճիշտ նոյն կողմի խաղացողներէն մէկուն կողմէ գնդակը կօլի զիծէն դուրս հանուի , այդ պարագային դիմացի կազմին մէկը իրաւունք ունի ամենամօտ անկիւնի զրօշակին (corner-flag) , մէկ մէթը ներս զանուող կէտէ մը գնդակը զարնուել : Երկու պարագային ալ մինչեւ որ գնդակին զարնուի հակասակորդ կողմիները չեն կրնար վից մէթըն աւելի գնդակին մօտենալ :

ԱՆԿԻՒՆԻ ՀԱՐՈՒՑՅ (corner-kick) .— Ունէ անկիւնէ մը գնդակին զարներու համար չէ կարելի զրօշակիները տեղին հանել :

ՅՈՒԹԻՒՆ 8

ԲԵՐԳԱՊԱՀՆԻ ԶԵՐՓԻ ԳՈՐԾԱՇՅՈՒԹԻՒՆԻ. — Բերգապահն կրնաց դաշտին մինչեւ իր խոռոքին սահմանը ձևոքով խաղար, բայց չի կրնար զնդակը բանած վարդիլ: Եւ ոչ մէկը իրաւունք ունի հակառակ կրօդիր բերգապահնին վրաց չարձակիլ, երբ այս վերջինը ձևոքը զնդակ չունի, երբ հակառակրդի մը զէմ չէ որ կր խաղար:

ԲԵՐԳԱՊԱՀՆԻ ՖՈՓԱՅԱՌԻ ՖԻՒՆ. — Խաղին բնթացքին կարելի է բերգապահը փախել, բայց պէտք է իրաւաբարն իմացնել նախ և առաջ: Եթէ առանց իրաւաբարն իմաց առար, բերգապահը փախուի, և նոր բերգապահը ձևոքով զնդակին վայի հասանցամի առածուածութեան մէջ, իրաւաբարը հակառակ կրօդին հատուցումի հարուած մը (penalty kick) պարաւոր է թայգապարել:

ՅՈՒԹԻՒՆ 9

ՎՏԱԿԵՐԱԲՐ ԽԱՂ. — Խաղի մէջ բացարձակապես արջիլուած և հակառակրդին վրաց ցանկել, կից առաջ, առք զնկի: Խաղացող մը, — բայցի բերգապահն, — չի կրնար ո ե է պարագայի առաջ և ո ե է պարաւակի զնդակը ձևոքով բանել, և խաղացող մը արտօնուած չէ իր հակառակրդը բանելու, հրեւու, և կեցնելու համար իր ձևոքիր զարձածել: Հրեւը չափաւոր սահմանին մէջ և միշտ քամին և ուսուի թույզաւրի է:

ԿԲԵՆԱԼԿԵՆ ՀՐԵՎ. — Խաղացող մը երբեք պարանուած չէ իր հակառակրդի կրօդին հրեւ, եթէ սական այս վերջինը յառկապես միշտ կանալի չի դարձուիր հակառակրդին չարժումները արգիլուու համար:

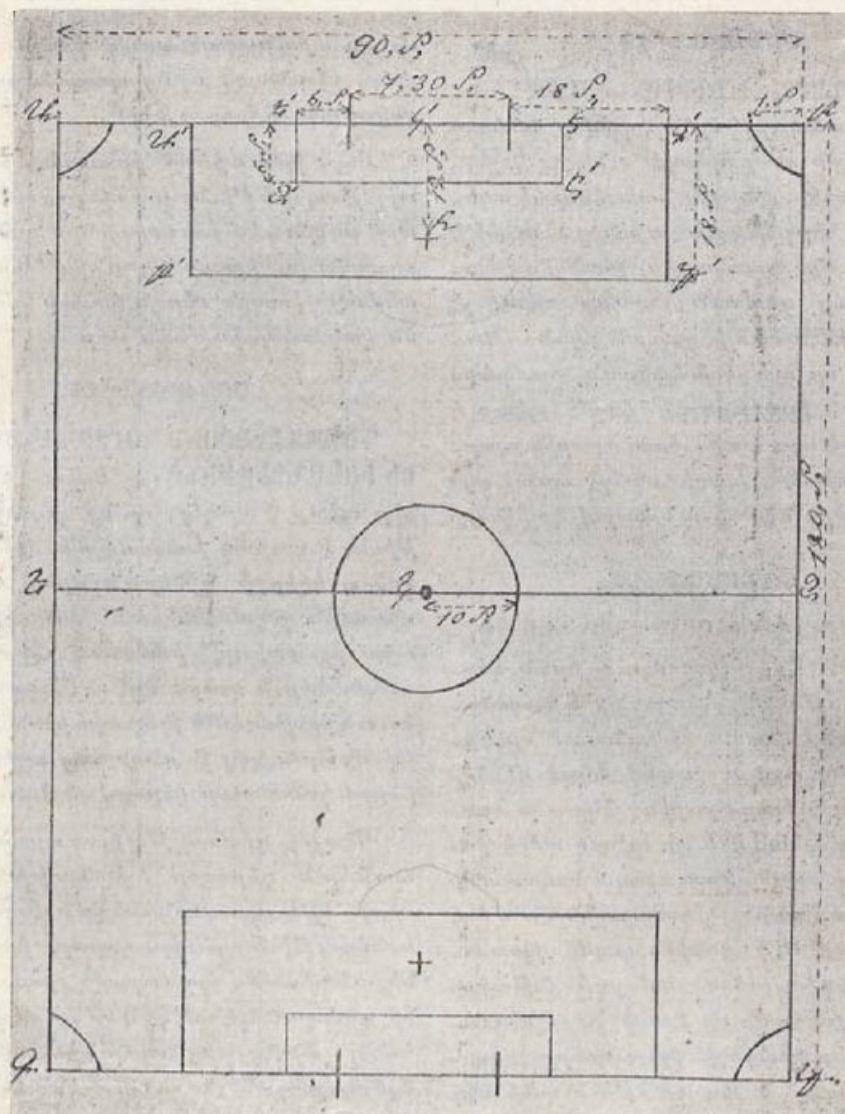
Գնդակին ձևոքով վայիլ, հրեւ, բանել եացն այնքան յաճախագէտ են որ, եթէ առելի առուոր խոստվանի թէ ո ե է մասնաւոր նպաստի համար ըրած չէ, կարելի է պասով չափանմանել, բայց ասիկա իրաւաբարին աչքրացութեանը և խաղի կանոններան որբան նախանձամինդիր ըլլալին կախում անի:

ՅՈՒԹԻՒՆ 10

Ա.Զ.Ա.Տ ՀԱՐՈՒՆՅԱՎ, ՄԸ ԿՈՒ, ԸՆԵԼ. — Երբ օրինազանցութեան մը համար իրաւաբարը ո ե է կրօդին ազատ հարուած մը թույզարել, հակառակ կրօդինները չեն կրնար վեց մէթրէն աւելի մասնալ զնդակին, բայց այն պարագային երբ արգիլու իրմաց կոյի զիճին վրաց կեցած էն: Գնդակը խաղացուած նկառաւելու համար պէտք է առանցանցն ինքնին իր վրաց անզամ մը թուալի, ու զնդակին հարուածը առուոր չի կրնար կրիլին զնդակին դպիլ մինչեւ որ ուրիշ մը չկայի: Ենին այս վերջին պարմանները պէտք է լրացնեն նաև առաջին հարուածը, և կոյին հարուածը:

ՅՈՒԹԻՒՆ 11

ԶԱԿԵՑԱԽԱԲԻ ՖԻՒՆՅԵԲ. — Ազատ հարուածի շնորհի կարելի է կոլ լնել, երբ արգական հարուածը արտօնուած է թ. յօդուածի մէջ ցոյց արտօնուած օրինազանցութեան մը հանեւանքավ. բայց հանեւանք եօթը զանցառութեանց և ոչ մէկուն մէջ կարելի է պահան հարուածավ կոլ ընել: Ա. երբ պատիկ զագարէ մը հաք իրաւաբարը զնդակը օգը կր ննան, ու զես զեսին չնկած խաղացաններէն մէկը կը վայի: Բ. երբ երկու մասքամ յաջորդաբար զնդակին կը գարնափ առանց պահակու որ ուրիշ մը դպիլ, այս միայն պահան հարուածի մը կրմ չափաւոր մը հարուածի մը առան կլլլաց: Գ. երբ զնդակը սահմանի զիճերէն երած է: Դ. երբ զնդակը կոյին երկու քայլին աւելի առաջ զնելով կը գարնափ. (միայն բերգապահներան համար): Ե. երբ առանց իրաւունք ունենալու բերգապահին վրաց յարձակում կը զարծարի: Զ. երբ հասաւցումը հարուած մը թույզարուած առեն ուղիղ դէսի առաջ չխաղցուի: Է. երբ խաղը կը սկսի խաղաւել:

ՖՈՒԹՈՒԼԻ ԽԱՂԱՎԱՅՐԸ

- ԱԲ և ԳԴ՝ Կոլի զիձեր
- ԱԳ և ԲԲ՝ Սահմանի զիձեր
- ԱՌ Գ Դ Ա՝ Հատուցումի սահմանը
- Ե Զ Է Բ՝ Կոլին սարածութիւնը
- Հ՝ Հատուցումի կեր
- Ա,Բ,Գ,Դ՝ անկիւնները

ՅԵԳՈՒԱՅ. 12

ԿՈՇԻԿՆԵՐՈՒ ԽԵԳԻՔՔ. — Ո և է խաղացող արտօնություն չէ երկար գամմեր առնեցող կամ կօշիկին տակ երկաթ առնեցող կօշիկներ գործածել, բնշպիս նաև ծնրակապերան վրայ երկաթեղին առնենալ. ու եթէ կօշիկին տակը յասկապէս շահեցնող կոշիկի կոռորդներ գամմայն, ասոնք պէտք չէ մէկ սանդիմէն առելի ցցուած բլան: Խաղացող մը որ այս կամոններուն համամատ չի շարժիր, իրաւարարին կոզմէ պէտք է մասնակցել արզիլուի. իրաւարարին պարտականութիւնն է խաղի սկսել: առաջ այս պարագաները նկատի առնենալով կօշիկները քննել:

ՅԵԳՈՒԱՅ. 13

ԻՐԱՒԱՐԱՐԻԿՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԵՒ ԽԵԱՄՈՒԹԻՒՆԸ. — Իրաւարարը երկու կողմի հաւանութեամբ կ'ընտրուի, և պարաւկանութիւնն է խաղին ընդունուած օրէնքները յարգել առաջ ու յառաջ եկած վէճերը կարգադրել, իրաւարարին վճիռը և սրոշումը վեցնական է և չի կրնաւ ո և է բոզդիքի տեղի տալ: Իրաւարարը պարտաւոր է նաև ժամ բանել: Խաղացողներէն ո և է մէկուն կամ մէկ քանիին կոզմէ իրաւարարին հանդէպ բանած ամարդիք ընթացքը ազգարարութեամբ մը իրենց կը յարնուի. կրկնուելու պարագային իրաւարարը բացաձակ իրաւունք և յիշագործութիւն անի ացդ ընթացքին մէջ գանուողը կամ գտնուազները խաղին դաւրս հանելու, և անոնց անունները ու խնդիրին պարագաները ֆութպօփի ընդհանոււր կազմակերպութեան տեղեկագրելու:

Իրաւարարը կրնաց խաղի յաւելուածական առնեն մըն աղ սահմանել, որոշուած ժամանակը պականեցնել, մժութեան և ներկաց հանդիսասահմերու կոզմէ եղած ընդ-

միջումներուն պատճառաւ խալլ դադիքցնել, չմոռնաբավ այս պարագաները իր տեղեկագրին մէջ տւելցնել:

Բայց իրաւարարը իրաւունք չունի իր այդ լիազօրութիւնը չարաչար գործածելու. այդ բանին դէմ խաղացողները առանց բժշտասանալու իրաւունք առնին և հանդիսաւունները խաղին սիրան համար պարաւոր են կազմակերպութեան լուր տալ:

ՅԵԳՈՒԱՅ. 14

ԳՆԱՓԱՀԱՆԵՐՈՒ ՊՈԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԽԵԱՄՈՒԹԻՒՆԸ. — Երկու գծապահներ պէտք է սրաչել, որոնց պարտականութիւնն է առաջնու խաղավայրին մէջ մանելու երկու եղերքի գիծերուն վրայ պատիկ և գնդակին շարժումներուն հեաւեկով բառ այնմ իրաւարարին խմաց տալ, երբ գնդակը ասհմաններէն դուրս ելլէ: Սխալ մը գործուած պարագային իրաւարարին աւշագրաւթիւնը հրաւիրել և անոր հետ աշխատիլ որ խաղը կամոնաւոր կերպով ընթանայ:

Պէտք է գիտնալ թէ իրաւարարը գծապահներէն գերազօր իշխանութիւն ունի, որով ևթէ այս վերջններուն կոզմէ ո և է սանձգութիւն ըլլայ իրաւարարի իրաւունքներուն մասին, իրաւարարը իրաւունք ունի գծապահներէն մէկը կամ երկու քուրս հանել, անոնց տեղ նորեր նշանակելով, ու այս պարագան ընդհանուր կազմակերպութեան տեղեկագրելով:

ՅԵԳՈՒԱՅ. 15

ՄՈՒԹ ԿԵՏԵՐ. — Խաղի առեն եթէ ո և է կէտ մը մութ մնաց, խաղը կը շարունակուի, միեւնայն առեն իրաւարարը և երկու գծապահները կ'աշխատին ու պարաւոր են իմպիրը լուծել ու որոշումնին խաղացողներուն հաղորդել:

ՅԵԳԻՈՒԱՆ 16

Ա.Ռ.ԺԱՄԵԱՅ ԳԱՅԻԱՐԵ ԵՏՔԸ ԽԱԴԱՅ ՎԵՐՍԿԱՍԻԼ . — Եթէ ո և է միւրիմացութեան կամ ուրիշ պատճառաւ մը խաղը սուժամնայ կերպով ընդհատուի , ու եթէ զնդակը կերպքի գիծերէն և կօլի գիծերէն դուրս երած չ , իրաւարարը զնդակը ողը կը նետէ ճիշդ այն կէտին վրայ ուր խնդիր ծագեցաւ և խաղը ընդհատուեցաւ : Եթէ սուանց խաղացողի մը կողմէ դպած ըլլարու զնդակը գրառելով եղերքի և կօլի գիծերէն դուրս ելէ , իրաւարարը կրկնն զնդակը ողը կը նետէ : Երկու կողմի խաղացողներէն և ոչ մէկը արտօնուած է զնդակին դպի սուանց զնդակը գեանին դպած ըլլարու :

ՅԵԳԻՈՒԱՆ 17

Ա.Ջ.Ա. ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒԻ ԹՈՅԱԼԱՏՈՒԹԻՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐԻ . — Յօդուած 5 , 6 , 8 , 10 , և 16ի մէջ նշանակուած կէտերու սութիւ եթէ ո և է օրինագանցութիւն մը պատահի , այդ օրինագանցութիւնը կատարացին հակառակ կողմը իրաւունք ունի ազատ հարուած մը վայելերու , ճիշդ այն աելէն ուր օրինա-
գանցութիւն գործուեցաւ : Յօդուած 9ի համաձայն գործուած նպատակաւոր օրինա-
գանցութիւն մը հասուցումի տարածութե-
նէն դուրս , կամ յարձակով կողմին կողմէ հասուցումի տարածութիւն մէջ , իրաւունք կուտայ հակառակ կողմին ազատ հարուած մը վայելերու ճիշդ այն կէտէն ուր օրինա-
գանցութիւնը պատահեցաւ : Յօդուած 9ի համաձայն գործուած նպատակաւոր օրինա-
գանցութիւն մը հասուցումի տարածու-
թիւն մէջ և պաշտպանողական խաղացող խումբին կողմէ , հակառակորդ յարձա-
կողական խաղացողին կողմին ազատ հար-
ուած մը վայելերու իրաւունք կուտայ : Այդ հասուցումի հարուածը պէտք է գործա-
գրաւ հասուցումի հարուածի համար որոշ-
ուած կէտէն համաւեալ պայմաններուն տակ :

Բայցի հասուցումի հարուածը առողջներէն և հակառակ կողմի բերդապահներէն , բա-
րոր խաղացողները պէտք է հասուցումի տարածութիւններ զարդարուին , ու բեր-
դապահնը իր կողմի զիծէն սուած զանուի , ու հարուածը սուողը պէտք է ուզզակի
դէսի կօլ ուզզէ զնդակը , և ջանայ կօլ ընել . միւս խաղացողները կմնան զնդակին զար-
ուել հասուցումի հարուածը տղուելէն ետքը միայն , բաց և ոչ մէկ պարագայի մէջ հա-
սուցումի հարուածը տուալը կրնայ զնդա-
կին դպի , մինչեւ որ ուրիշները չգտին ու-
խաղան : Եթէ անհրաժեշտ է , խաղին ահ-
ւորութիւնը կարեկի է քիչ մը երկարածզել ,
որպէսի հասուցումի հարուածը գործ դր-
ուի :

Հասուցումի հարուած մը կը թողառ-
րուի նաև հակառակ կողմին , եթէ զնդակը
ուզզէ զարդարուած չ , և կամ սուանց ու-
րիշներու զնդակին զարդարուն սպասելու ,
հասուցումի հարուածը սուողը երկրորդ
հարուած մը ևս կուտայ : Իրաւարարը կր-
նայ օրէնքին այս վերջին տրամադրութիւն-
ները գործ զներէ զգուշանալ այնպիսի պա-
րագաներու մէջ երդ յարձակորդ կողմը ակն-
յացնի զօրաւոր է : Իրաւարարը 17րդ յոդ-
ուածին վերջին տրամադրութիւն հանդէպ
ինչպէս վերաբերուելու իրաւունքը իրեն
պարտաւոր է վերապահնել :

* *

Ահաւասիկ Անգլիոց ֆութազով բոլոր
բնկերակցութիւններէն ընդունուած ֆութ-
ազովի օրէնքներուն մանրամասն թուումը ,
յաջորդ անգամնով մը սփառի խօսինք այն յատ-
կութիւններուն մասին զօր ֆութազով խա-
ղացողները պարաւոր են ունենալ , մաս-
նաւոր ինսամքի ու պատրաստութիւնն մի-
ջոցներուն վրայ , ինչպէս նաև զանազան
դիրքերու մասին : որոնք յատկապէս պատ-
րաստուած պատկերներու միջոցաւ շատ օդ-
ուակար սփառի ըլլան մեր շարժիլ սկսող
ուոր սերունդին :

ՀԱՐՈՒԱԾ ՎԵՐՍԿԱՍԻԼ

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐՑ

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ
ԹԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ

Յունիս 2, Հինգշաբթի օր, Պարտիզանի Ամերիկան վարժարանի բնիթացաւարա կարգին հանդէսէն անմիջապէս ևաք տեղի ունեցան վարժարանին դաշտացին խաղերու ամափերչի մրցումները։ Հանդիսականները հազիր գուրս կ'ելլին Զերմպր Հովին, գպրոցին բակին մէջ կ' տեսնեն իրենց համար պարագառուած և նասարաններով յարդարուած խաղավայրը։ Խաղերուն մասնակցող երեսուն աշակերտներ պարբռաս էին արդէն։

Սուլիչին ազգաբար նշանին վրայ խաղերը կը սկսին 100 ետքուա արշաւով չորս հոդիներու կողմէ։ Մեծերու և պատիկներու կողմէ յաջորդաբար կասարուեցան արշաւներ և սասաւներ իրենց տեսակիներով, —սկաւառակ նետել, երկաթ զնառակ նետել և այլն։ Հանդիսականներու երկուս հած բազմութիւնը մեծ հճուանքով կը տեսներ տեղի ունեցող խաղերը։ Խերաքանիւր խաղի աւարտումն եաք կը կար-

դացուեին առաջին և երկրորդ կլոններուն անունները՝ բուռն ծափերու մէջ։

Յացագրին համաձայն վերջին խաղն էր Չուան Քաչկ (Tug-of-war)։ Խիստ հետաքրքրական էր տեսնել երկու տասնեակ աշակերտներ՝ բոնած հասու պարանի մը երկու կազմները և պատրաստ ազդարուար նշանին։ Նշանը սրուելուն պէս երկու կոզմերը սկսան քաշել զիրար։ Պայքարը տեսեց կէս վայրկեան։

Խաղերը աւարտելին եաք մրցանակներ արտեցան առաջին և երկրորդ համգիսացողներուն՝ Պարաններ Ա. Համբարձումեան, Բ. Խանդիսան, Յ. Պատուեան, Կ. Պօյաձեան, Ն. Ավթանեսան։ Տիկին Զերմպր յադթական աշակերտներու կուրծքին վրայ կը գետեցէր միտանին և ժապաւէն։ Բորբ աշակերտներուն մէջ աշքառու ուշադրութիւն կը գրաւէր Պր. Առաքել Համբարձումեան որ այս տարուան խաղերուն մէջ championship չահնեցաւ։ Պր. Համբարձումեան սոսաջին և երկրորդ մրցանակներէ զատ տացու նաև մասնաւոր պարզենիներ և իր անունը արձանագրուեցաւ Մետաղեայ Սիրանին վրայ որ կը պահուի վարժարանին աշակերտներէն championship չահնդիրուն համար։

Ս. Ա. Ա. Բ. Ե. Հ. Ա. Մ. Բ. Ա. Ր. Զ. Ո. Խ. Ե. Ա. Ն.
Պարտիզանի զաւադին մրցումներուն
մէջ առաջին համելիսացած

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ

Պորոց Տորք և Արաքս ակումբներուն
միջև Յունիս 5ի կիրակին Քեաղանձնիկի մէջ
ֆութպոլի մրցափորձ մը առջի ունեցաւ,
որու միջոցին Տորք մէկ կոյ շահեցաւ :

— × Արաքսազգ և Սամամբազ ակումբներուն
միջև ֆութպոլի մրցում մը առջի ունեցաւ
Յունիս 12ին, կիրակի օր, Պէտքով մէջ :
Սականն սրբագրէ մը հարք, մրցորդ ակումբները բաժնուեցան առանց արդինքի :

× Պալթա Լիմանիկի խաղավարքին մէջ
ֆութպոլի մրցում մը առջի ունեցաւ Ար-
աքսազգ ակումբին և Տորք Գ., ակումբին
միջև և Տորք երկու կորով յաղթող եւս :

× Մասպարի մէջ առջի ունեցաւ Մաս-
պար ակումբին և Արաքս ակումբին միջև
մրցում մը, որու միջոցին Արաքս ակումբ
յաղթական եւս վեց կորով :

× Յունիս 26ի կիրակին, Պալթա Լիմանիկի
մէջ, կիրիկիա և Արաքսազգ ակումբներուն
միջև ֆութպոլի մրցում մը առջի ունեցաւ Արաքսազգ երեք կորով յաղթական եւս :

× Եսին օրը Գնալը կզգիի մէջ ֆութպոլի
մրցում առջի ունեցաւ Տորք Գ., և կասկան
ակումբներուն միջև, որու միջոցին Տորք Գ.,
շահեցաւ երկու կոյ, և մէկ կոյ՝ էսային :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ

Պարտիզակի մեր մասնաւոր թղթակիցը
կը զրէ. «Մէկ քանի շարաթ առաջ, զիւ-
զիս Սամբիկիան Բարձրագոյն Վարժարանի
բորբ կարգերը իրարու միջև ֆութպոլի
մրցումներ կատարեցին : Այս առքի յաղթա-
նակը շահեցաւ Կրտսեր (Sophomore) կարգը:

Քաջակերուած ամրող դպրոցին դէմ լր
տարած յաղթանակին, Կրտսեր կարգը առ-
պարէզ կարգաց նաև վարժարանի բորբ
ուսուցիչներուն՝ մրցումի մաներու կարգին
հետ : Ուսուցիչները թէեւ վասահ իրենց
աշակերտներուն տանևիք յաղթաթեան՝
սակայն, չմերժեցին եղած հրաները, և Մայիս
31ին, վարժարանի Տնօրին Տօքթ. Զէյմպարի
ծննդեան արգելագործուն առթիւ մասնակց
դաշտի մը մէջ կասազաւեցաւ մրցումը :
Ուսուցիչներուն կորմը կը խաղացին Տօքթ.
Յովեկի Տէր Սահմանեան, Տօքթ. Լ. Զէյմ-
պարի, Պր. Արշակ Եազուպեան, Մր. Քրօսիի,
Պր. Մինաս Շապեան, Պր. Գրիգոր Միալեսոն
և ուրիշ ուսուցիչներ : Հակառակ ուսուցիչ-
ներու ցուցուցած մնա հռանուին՝ Կրտսեր
կարգն էր որ յաղթանակը շահեցաւ : Բացա-
յաց ենք որ առջիս Բարձրագոյն Վարժա-
րանի ֆութպոլի խումբը առագացին ասպու-
րէզ պիտի կարգաց նաև Պարաց և ուրիշ
առջին նոյնօրինակ ակումբներուն :»

ԵՐԲ ՊԷՏՔ Է ՄԱՐԶԱՆՔ ԸՆԵԼ

Պանարմայէն նամակագիր մը, որ մարմ-
նամարդ ընելով օգտաւած ըլլալը կը խս-
տավանի, կ'ուզի զիսնալ թէ խանութպան
մը, որպահին է ինք, որ հանգիստ սրչուած
ժամեր չունի, երբ պէտք է մարզանք լնէ :
Ոհաւասիկ պատասխանը :

1. Առաւօտուն լնել լուսագործն է, բայց կարելի է պատկեր առաջ առաջ պարագային, քանի եթե ուղղ շխանգարի որոշեալ առեն մը չափազանց արհան շրջանին պատճառաւ: Եթե մնա այդ բանը ենթակային կը մնայ որոշել թէ ո՞ւ առեն լրին լը յարսնարի:

2 Երբեք պէտք չէ ձաշի և մարզանքի ժամերը անմիջական կերպով իրարու յաջորդեն: Կարելի է ձաշին առնուազն ժամ մը առաջ մարզանք կատարել, բայց միշտ ձաշին առնուազն երիւ ժամ վերջը միշտն թողարկի և օգտակար է մարզանք լնել:

3. Առաւօտուն լնելու պարագային կարելի է կէս ժամ յասոյ նախաճաշ լնել:

4. Այս, եթէ մարզանքը և ձաշը անմիջական կերպով իրարու յաջորդեն, ոչ միշտն մարզանքը և առնուած մնունքը օգտակար չեն ըլլար, այլ և կը վնասն առողջութեան և ապագայ սահմանապային հիւնդութեանց պատճառ կը զանան:

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ԷՐՋՐՈՒՄԻ ՄԷԶ

Յունիս 1ին, աեղի ունեցած են ձիարշակի մրցումներ: Զիարշաւէն զատ աեղի ունեցած է նաև բժրչամարտութիւն, պարկամբայթիւն, նաև սիւնի վրայ մազլցում, որուն մէջ ոչ ոք յաջորդած է:

Զիարշաւէ առաջին խումբն առաջին մրցանակը, տանկիչնոր օսմ, սովի շահեցաւ Բասենի Հաւրան գիւղէն նազիմ Զավուշ, երկրորդ մրցանակը հօֆթակէս օսմ, սովի շահեցաւ Նարմանի Ազրակ գիւղացի Նասիր սէլ, իսկ երրորդ մրցանակը կէս սովի շահեցաւ Բասենի Խալիսազի Ալի աղա:

ՄԱՐՄՆԱԾԱՐՁԸ ՄԱՐՑՈՒԱՆԻ ՄԷԶ

Մարզուանի մեր թղթակիցը կը զրէ. — Անաթօփա Գոլէնի հայ ուսանողութիւնը 1908ին կազմած է «Շաւարշան» Միութիւնը՝ գրական, երաժշտական և մարմնամարզական բաժններով: Միութիւնը ունի 100ի շահի անդամներ և կը հրասարակէ նոր Ալյ

հանդէսը: Միութեան անդամները շարաթիր մէկ անդամ կը կատարեն գութեզօփի վարժութիւններ և մրցումներ: Ֆութեզօփի զատ կայ նաև պէտազօլ և ուրիշ խաղներ: Այս ասրի աեղի ունեցած են գութեզօփի երեք մրցումներ՝ երկու մրցում Յոյներուն են և մէկ մրցում Խուս և Յոյն միացած խումբն զէմ, առաջին երկու մրցումներուն մէջ երկու կազմը հաւասար եկած է, իսկ երկրորդ մրցումին մէջ Հայերը պարտուած են մէկ կողմով:»

ՖՈՒԹԵՌՈԼ ԻԱՐՔԵՐԴԻ ՄԷԶ

Ասրբերզ Գոլէնի աշակերտաները Մայիս 20ին Մէզը էի մէկ գաշախն մէջ գութեզօփի մրցում մը կազմակերպած են: Միները և ձիւները կարգերու մէջ յաղթութիւննը անուրու մնաց, բայց Սօփիմօր և Ֆրէշմէն կարգերու մրցման մէջ առաջինները յաղթեցին:

ՄԱՐՄՆԱԾԱՐՁԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ԱՄԱՐԹԻՈՅ ՄԷԶ

Ասմաթիոյ մէջ ասկէ առաջ կազմուած «Վահագն» մարմնամարզական միութիւնը, վերջերս կազմարուծուած էր, այս անդամ Սամաթիոյ «Ժաղավուրդ» կարգանը զայն վերակազմեց իր նախաձեռնութեամբ: Առայժմ անդամներու թիւը 36 է, խումբին ամսական մուտքը է մօս 140 զրուչ:

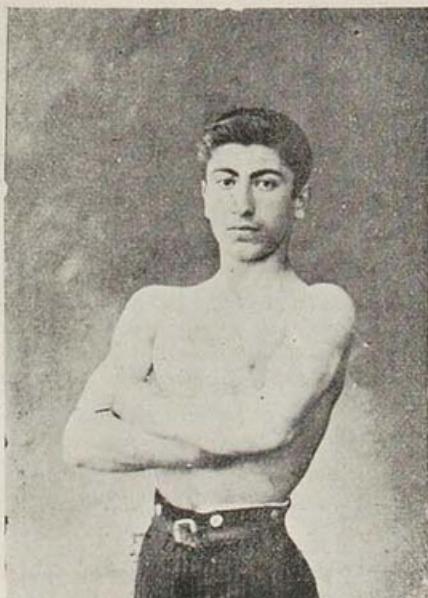
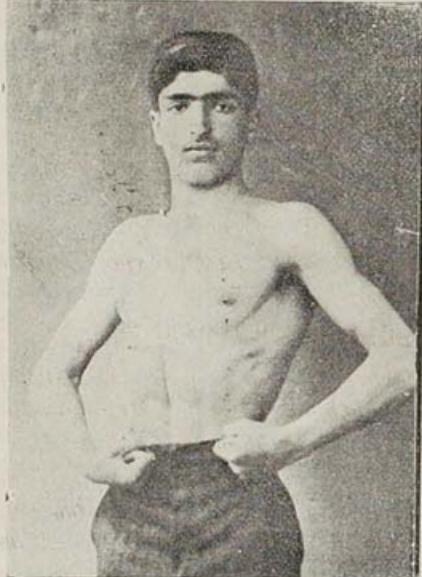
Փորձերը առայժմ շարաթիր մէկ անդամ, կիրակի սուտուները աեղի կ'ունենան երեք ժամու չափ, թաղին Ազգ, վարժարանի պարտէզին մէջ:

Բայց չուկատական փորձերէ աեղի կ'ունենան նաև արագէզի, պարան քաշելու, պարանով վեր ելլերու, վազելու և ուրիշ փորձեր:

Մատերա պիափի կազմուի նաև գութեզօփի խումբ մը:

Խումբը ունի իր բժիշկը՝ Տօքթ, Լեւոն Գրիգորիան:

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ՈԼԲՐԵԲԱԿԱՆ ԽԵԶԾԵՔ

ՀԱՅԿ ԵՒ ԱՐԱՄ ՄՐՑԻԿԵԱՆ ԵԳԻՅԱՅՐՆԵՐ

Բարիզի արուարձաններէն Քօրօնզի մէջ Յունիս 15ին աեղի ունեցան ոյիմքիական խաղիք՝ համեւեալ արդիւնքով.

Հազար նինջ հարիւր մեր վազի մէջ Առնօ՝ 4 գարկիան $4\frac{2}{5}$ երկարգրկիան:

Հարիւր մեր վազի մէջ Յացիօ՝ $11\frac{2}{5}$ երկարգրկիան:

Չորս հարիւր մեր վազի մէջ Յացիօ՝ $50\frac{3}{5}$ երկարգրկիան:

Առը հարիւր մեր վազի մէջ Քո՛՛՝ 1 գարկիան 59 երկարգրկիան:

Հարիւր սասր մեր արզելի վրայ ցատելու մէջ Մէնիւ ՝ $16\frac{3}{5}$ երկարգրկիան:

Չորս հարիւր մեր արզելի վրայ ցատելու մէջ Մէնօ՝ $59\frac{3}{5}$ երկարգրկիան:

Առանց ուժ առելիու բարձ ցատելու մէջ Անորէ՝ $1,47$ մէթր:

Վազելով բարձ ցատելու մէջ Անորէ՝ $1,80$ մէթր:

Առանց վազելու նեռու ցատելու մէջ Մօ՛՛՝ $3,28$ մէթր:

Վազելով նեռու ցատելու մէջ Լու Կարոն՝ $6,50$ մէթր:

Չորս ցատելու մէջ Կարօն՝ $3,30$ մէթր:

Ակաւառակ նետելու մէջ Թիսօն՝ $59,18$ մէթր:

Տամիրվեց լիպրա եւկար նետելու մէջ Թիսօն՝ $12,68$ մէթր:

ՅՈՒՆԻՔՈՒ

Սթօքնօմի մէջ ֆութազի մեծ մրցում մը աեղի ունեցաւ Շուէտացիներու և Գեւմանացիներուն միջեւ։ Գերմանացիք երկուքի զէմ չորս կօրով յաղթիցին։

+Բարիզի մէջ ֆութազի մրցում մը աեղի ունեցաւ Սէրքլ Աթենելիք Տը Ֆրանս և Քիւպ Էթուալ Տը Տէօ Լաք ակումբներուն միջեւ։ Առաջինը երկու կօրով յաղթից, թէեւ առկէց առաջ երկու անգամ իրարու հաւաաար եկած էին։

ԵՐԿԱՅՈՒՅԵՏԵՐ

Լանանի մէջ երկամթ վեցներու մեծ մրցում մը աեղի ունեցաւ Բրօֆ, Ինչի և Էսթենի միջեւ, ու երկարողը յաղթող ելու, հակառակ որ աեղի թիթեւ էր։

ՎԱԶԵՆ

Աւատրապիոյ Մելուրն քաղաքին մէջ վազեր մրցումներու շարք մը անդի ունեցաւ Հօրթէի և ձէք Տօնականինի միջնու : Տօնաբանն 75100 և 220 նորաս վազերու մէջ առաջին եղաւ, այդ համաւորութիւնները կարելով $7\frac{3}{5}$ երկվարկեանի, $9\frac{1}{2}$ երկվարկեանի և $22\frac{1}{5}$ երկվարկեանի մէջ :

ԸՐԱՇԱՄԱՐՁ

Լամանիք Քրիսթավ բարափայրին մէջ մրցում մը անդի ունեցաւ Մօրիս Տէրիափի և Ամէտ Պուխի միջնու : Հնգիկը յաղթեց իր հակառակորդը հնագ վացրեանի մէջ երկու անգամ զգեստներով :

+ Գերմանից երթուրու քաղաքին մէջ բմբամարտութեան մնէ մրցում մը անդի ունեցաւ, ուր առաջին եղաւ Համա Շվարց, երկրորդ Ֆրանչը ձէքնու, իսկ երրորդ ձնու Բիբրաբարուսու:

+ Ամերիկայի Տալլա քաղաքին Սայրը Բարք թասարունին մէջ բմբամարտութեան մրցում մը անդի ունեցաւ ամերիկացի Չարրու Քրթթվի և խոպացի Սղ Մանախնօսի միջնու, խալացին շատ վաղագործն կը կուռեր, բայց առավ հանդերձ 61 վացրեանին յաղթուցաւ : Գաղաքին եսաք ամերիկացին կրկին յաղթեց, այս անգամ 45 երկվարկեանի մէջ :

+ Նշանաւոր Զուիցերիացի բմբիչ Արման Շարքից Լոնան պիտի երթաց նշանաւոր Հնգիկ բմբիչ Ամէտ Պուխի հետ բմբամարտելու :

ԱԹ-ՓԱՄԱՐՁ

Ճէք Ճօննն, աշխարհի առաջին կոփամարտը, Լոնանն պիտի երթաց ուր պիտի պատրաստի Սամանկիքորսի հետ ունենալիք մնէ մրցումնու, որ անդի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 4ին, վաշինկունի մէջ :

**ԸՄԲՇՈՒՅՆԵՐՈՒՄ ՄՐՑՈՒՄ
ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ**

Ներկաց ամսուան սկիզբը Թիֆլիսի «Մօւլը» թասարունին մէջ բմբչունի օր Ֆրիաս Տամպէրիի շքանանդէր անդի ունեցած է : Օր Ֆրիաս Տամպէրի (Գերմանիա) յայսին է իրրեւ առաջնակարդ բմբչունի և երկրորդ իրրեւ մարմինի շատ գեղեցիկ կազմութիւն :

ունեցած, որուն համար արժանացած է մրցանակի : Իր շքանանդէսին իրիկունց բմբչունին կատարած է շարք մը զժուարին մարմնամարզական վարժութիւններ, ինչպէս երկամիչ հասու և բան ձողերու թերումքը : Սյա առթիւ կատարուած բմբչամարտներին ամէնէն համաքարքականը եղած է բմբչունի Մօրօգովացի (Խուասատան) և բմբչունի Պիեթեանի (Գանիա) միջնեւ անդի ունեցածը մաս 17 րոպէ ընդմիջումնով բմբչամարտէկի եաքը Պիեթեանը յաղթած է : Յետոյ անդի ունեցած է Տամպէրիի և Կիրապահի (Սպանիա) բմբչամարտը, որ անեւած է 10 րոպէ ընդմիջումնով և չափազանց ասք պայքարէ եաք յաղթանակի մնացած է Տամպէրիի : Օր Տամպէրի արժանացած է բուռն ծափանարտիւններու, ասացած է ծաղկիւ բուռնը մը և մէկ քանի արժէքաւոր բնծանիր:

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկաց ապրուան մարտի սկիզբը երդիկայի մէջ կազմուած է «Հայ Պատանեկական Միութիւն» մը, որ ինքնազարդացան զանազան ճիւղերու հետ՝ մղում պիտի առյ նաև մարմնամարզի, առողջապահութեան և կաղդարիչ զրօսանքներու : Իր նպաստին համանելու համար «Հայ Պատանեկական Միութիւնը» պիտի կազմակերպէ առողջապահական դասախոսութիւններ, մարմնամարդիկ խումբեր և դաշտացին զրօսանքներ :

ԿԱԶՄՈՒՈՂ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒՆ

Խմբազրութիւնս պիտարասաած և մնծաբանակ ապագրած է մարմնամարզական ակումբներու համար ախսպար կանոնագիր մը :

Բոլոր կազմուազ ակումբները կրնան հայթայթիկ մնիք իմբրազրութիւննէն անձնապիշտ կամ նամակով՝ այդ կանոնագիրէն ուղուած քանակութեամբ, իւրաքանչյաւը 50 օրինակը 20 զրուցի հայեւոլ : Ամէն փափառողի իրը նմուշ կրնանք դրկել 20 փարայի փուլի փոխարէն :

Պատախանառու և ՈԽԵՃԵԱԾ**Արտօնաւէր Շ. ՔՐԵԱԿԵԱԾ****Տպագրութիւն Հ. ԹԻՐԵԱԿԵԱԾ**

ՆԱՄԱԿԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Համան Ասկերիչեան (Սաման) .— Հաւ-
մածայն ենք :

Տիրան Տիրատուրեան (Սաման) .— Մէջ
հաճոյքով : Ականք ուղարկել :

Պետրոս Արմանեան (Գողան) .— Սամ-
ցանք և զրկեցինք : Միւսներն ալ իրենց
հասցէին զրկեցինք :

Յարութիւն Արգումանեան (Պատարմա) .—
Երկրորդ անգամ ստացանք և զրկեցինք :

Միսաֆ Դույլումնեան (Ստանա) .— Եա-
մակով սլամի պատասխանուի :

Մկրտիչ Պարսանեան (Կարին) .— Բարձ-
րացուցինք ուղարկեածինք :

Սեպուհ Մանուկեան (Երդնկա) .— Ս-
տացանք և կարգադրեցինք :

Վահան Հիւսիւսեան (Շաղին Գարանի-
ստր) .— Ստացանք :

Յարզիս Արմանեան (Թաղաս) .— Ստա-
ցանք զրկած նամակնիդ և զրկեցինք նոր
հասցէներուն :

Վահան Պարսան (Մարզուան) .— Հաւ-
մեցէք շարունակել :

Վահան Պանչկիւլեան (Բինկան) .—
Եամակով պատասխանուեցաւ :

Աբրահամ Էօփիւլեան (Ալիվան) .— Ղր-
կեցինք առաջին թիւն :

Լեւոն Պարսանեան (Թողաս) .— Ղր-
կուեցաւ նոր հասցէին :

Սեպուհ Մանուկեան (Երդնկա) .— Ղր-
կուեցաւ :

Արշակ Թիւթիւննեան (Խնուռ բերդ) .—
Բարձրացուցինք ուղարկեածինք :

Տոքը. Փաւանեան խան (Պէտականիկ) .—
Ստացանք և զրկեցինք :

Արշակ Պատիկեան (Լոնտոն) .— Ստա-
ցանք և զրկեցինք :

Միհրան Տատիկովեան (Մասոսթօ) .—
Ղրկեցինք :

Օճճիկ Եազոյեան (Պարսիկակ) .— Զեր
գրածին համաձայն կարգադրուեցաւ :

Արամ Սահակիեան (Պէտութօ) .— Ստա-
ցանք զրկած գումարնիդ և զրկեցինք նոր
հասցէներուն :

Մելրակ Մոմենեան (Մալաթիա) .— Ղր-
կեցինք նոր հասցէներուն :

Սամուել Թէհիլեան (Խարբերդ) .— Ղր-
կեցինք :

Յարութիւն Արգումանեան (Պանտարմա) .—
Ստացանք և զրկեցինք : Համաձայն ենք :

Մանուկ Պալտաւեան (Մէրէկ) .—
Ստացանք և զրկեցինք :

Կարափես Աւազվեան (Քէօթանիա) .—
Շնորհակարութիւն : Ղրկեցինք :

Հայկազուն Խանդամուր (Գոնիա) .— Ղր-
կեցինք նոր հասցէին :

Աղեքսաննդր Խաչատուրեան (Հայուն) .—
Ղրկեցինք նոր հասցէներ

Յարութիւն Սօւնեաւ
Ղրկեցինք նոր հասցէ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
“ՄԱՐՄԱՐԱՐՁ,”ի

Թուրքիա

Sarkezian 20 Դրոշ

Արտասահման

» 5 Ֆրանկ

ՀԵՌ ՔԵ ԵՐԿՈՒ ԴՐՈՒՅ

ՀԻՆգ ԿԱՆԹԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆՈՂԻՆ
ՄԵԿ ՏԱՐԵԿԱՆ ՆԱԽԵԶ

ՀԱՅՑ.— Կ. Պողիս, Կաղաք, Հայեալ խան, թիւ 6

**ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՀԱՏՈՒՆ
ՍԻՄՈՆ**

ՄԱՍՆԱԿՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ “ՄԱՐՄԱՐՁ,”ի

Բերա, Շինուկ ճամբար, Առուսական դեսպանատան դիմաց, Թիւ 414

Վայք և առաջ լուսանկարներ, բարք-քուրային՝ աժան, նաև արաւոր և խնամքով:

ԳԹ. Յ. ԳԱՐԱՆՅԻԵԱՆ

ԽՈՒՆԴԱԱՅԻ “ԲԱՅՀԱՅ ՅՐԱՆՅ ԷՅՋԱՅ, ՀԵՓԱԴԱՆՅԱՅԻՆ

ԵՐԺԻ, կանանց, առքի և միզոյին
առնելու հիւսեղորդեանց

բացի կրակի, Երեւաքի և Աւրաք օրեւէ,
որ Բանեալքի, Պեղլիւէնէ ձառձկի թիւ 115:
Հ ՃՐԿԴԱՆՈՒԹԻ ՕՐԵՎ ԶԵՒ